

LUNDS
UNIVERSITET

”Fan vad vi betedde oss igår- konstigt att vi inte fick stryk”

En fokusgruppstudie om unga mäns attityder till våld,
manlighet och offerskap

Stina Hurtig
Christine Johansson

Abstract

Violence is a central part of criminality with young men overrepresented in assault relates violence, both as perpetrator and victim. Our aim of this study was to get a picture of what attitudes ordinary young men have toward masculinity and manliness as well of violence and how these attitudes relate to their picture of the young man as a victim. The empirical material was qualitatively collected through three focus groups, each consisting of four to five men in the age of 20-25. To analyze the opinions of the young men, different theories of social norms, masculinity, violence and victimhood were used. The result showed that the informants understanding of manhood is of the man as being strong and powerful. Violence was associated with activities between men. They strongly suggested that men should not tolerate being subjected to violence but at the same time there might be expectations on men to tolerate a certain amount of violence and that it is a question of maturity. The study showed that young men cannot consider themselves as victims since it conquers strongly with manliness, hence with less expectations of stereotype masculinity, the identification in being a victim will be less problematic.

Keywords: manliness, male norm, hegemony, violence, victimhood

Nyckelord: manlighet, mansnorm, hegemoni, våld, offerskap

Antal ord: 16 967

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar.....	2
1.2	Disposition	3
2	Teori och tidigare forskning	4
2.1	Normvetenskap.....	4
2.2	Maskuliniteter.....	5
2.3	Könsroller och kriminalitet	7
2.4	Våld	8
2.5	Brottsoffret	11
3	Metod	13
3.1	Val av metod och ansats	13
3.2	Fokusgrupper.....	13
3.2.1	För- och nackdelar med metodvalet	14
3.2.2	Avgränsningar	14
3.3	Urval.....	14
3.4	Genomförande	16
3.4.1	Intervjuguide	17
3.5	Analysmetod.....	17
3.6	Etiska överväganden	18
3.7	Validitet och reliabilitet.....	18
4	Fokusgruppernas diskussion	20
4.1	Manlighet	20
4.2	Våld	22
4.3	Att utsättas för våld	24
4.4	Vinjetter.....	26
5	Analys	29
5.1	Attityder kring manlighet	29
5.2	Attityder kring våld	30
5.3	Offerskap och manlighet	33

6	Konklusion.....	36
6.1	Förslag på framtida forskning	37
7	Referenser.....	38

1 Inledning

Unga tjejer blir ständigt påmind genom media och sin omgivning att vara försiktiga och rädda om sig. De uppmanas att inte gå ensamma sent på kvällen, inte vara lättklädda och att tänka på hur de beter sig för att minimera riskerna för att utsättas för brott i allmänhet och våld i synnerhet. Våld är ett uppmärksammat problem och under 2011 anmäldes 98 500 misshandelsbrott i Sverige (Brottsförebygganderådets hemsida, 2012-04-27). Det har genom otaliga undersökningar runt om i världen påvisats att män i nästan alla kulturer är mer våldsamma än kvinnor. Män både utsätter andra och är själva mer utsatta för våld än kvinnor, något som i princip är oberoende av land och tid. Könsskillnader när det gäller våldsamt beteende är anmärkningsvärt stabil (Brehm, Kassin & Fein 1999:391-392). När det kommer till misshandelsbrott mellan obekanta, vilket är den vanligaste formen av våldsbrott på allmän plats, utgörs brottsoffren till 80 procent av män (Eksten, Brå Rapport 2009:1 s.19-22). Hur kommer det sig då att det är kvinnor som matas med uppmaningen att akta sig när det i realiteten är män som är de mest utsatta för våldsbrott?

Nationella trygghetsundersökningen är en undersökning som genomförs årligen sedan 2006 av Brottsförebygganderådet med cirka 20 000 respondenter i åldrarna 16-79. När det gäller trygghet visar undersökningen att majoriteten av de tillfrågade i allmänhet känner sig ganska eller mycket trygga. Däremot är det fyra gånger så vanligt att kvinnor uppger sig känna otrygghet i allmänhet jämfört med män (Irlander & Hvitfeldt, Brå Rapport 2012:2 s. 54). Det är tio gånger så många kvinnor som uppger att de inte går ut på grund av otrygghetskänslan. När det gäller oro att utsättas för överfall eller misshandel är skillnaden mellan könen stor och det är den unga gruppen (20-24 år) som oroar sig mest, där 30 procent av de unga kvinnorna oroar sig jämfört med 9 procent bland de unga männen (Irlander & Hvitfeldt, Brå Rapport 2012:2 s. 62). Undersökningen visar att otrygghet har en hög påverkan på endast en mycket liten del av befolkningen. Dock är skillnaden stor mellan män och kvinnor där 1 procent respektive 6 procent uppger att de tagit en annan väg eller färdväg och avstått från en aktivitet till följd av otryggheten (Irlander & Hvitfeldt, Brå Rapport 2012:2 s. 64).

Vår uppfattning är att det i vårt samhälle finns påtagliga stereotyper föreställningar kring mannen som gärningsman med tillhörande aggressivitet som manligt attribut, medan offerskap och svaghet är egenskaper som tillskrivs kvinnan. Inom kriminologin skapas, förmedlas och upprätthålls dessa föreställningar då män och manlighet på ett lättvindigt sätt fogas samman med män som kategori (Burcar 2005:17). Enligt Per Isdal (2001:272) finns det krav på mansrollen där bland annat ilska är den känsla som är att betrakta som manlig i vår kultur. Vanmakten som ilskan ger upphov till bemästras sedan med våld. James Messerschmidt (1999:199) menar att könsroller är något som växer fram i

alla typer av sociala miljöer och att kön är något som byggs in i olika maktförhållanden. Det handlar inte bara om att kvinnan är underordnad mannen utan det föreligger även en hierarki män emellan, där våld kan komma att bli ett uttryck för män att hävda sig själva och sin maskulina dominans gentemot andra män (Connell 2008:122).

När vi började fundera på ämne till vår studie visste vi tidigt att vi ville utgå från ett genusperspektiv då bland annat könsroller och patriarkala maktstrukturer är något vi båda finner väldigt intressant. Eftersom våld är en central del av kriminaliteten och då vi inom ramen för rättssociologi i stor utsträckning studerat normer, insåg vi snart att vi ville veta mera om de manliga normerna och vilken betydelse de har i våldssammanhang. Vi anser även att det ligger i tiden att problematisera de normer som finns knutna till den manliga könsrollen och ville därför fokusera på att se mannen ur ett mansperspektiv utan att sätta honom i förhållande till kvinnan. Då män är överrepresenterade i våldssammanhang, både som gärningsmän och brottsoffer, har vårt intresse riktats mot den skada männen åsamkar varandra.

I diskussioner om genus, mansroll och våld med män i vår omgivning, upptäckte vi att det fanns många åsikter och synpunkter kring ämnena vilket de uppfattade att det gavs litet utrymme att ge uttryck för. Vi kände därför att det vore intressant att ägna vår studie åt just unga mäns attityder till dessa ämnen och beslutade oss för att genomföra fokusgrupper med unga män. Genom att belysa unga mäns attityder till våld som en del av mansnormen¹ är således vår förhoppning att vår studie i det långa loppet kan vara ett bidrag till att kunna jobba brottsförebyggande med mäns våld.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att belysa unga mäns attityder till våld som en del av mansnormen och se om dessa har någon betydelse för mäns bild av den unga mannen som brottsoffer. Utgångspunkten ligger i nedanstående centrala frågeställningar:

- Hur ser attityderna till manlighet respektive fysiskt våld ut hos unga män?
- Hur ser unga män på normalt respektive avvikande manligt beteende i ett våldsperspektiv; görs det någon gränsdragning och i så fall var?
- Vilka uppfattningar finns kring offerskap; kan man som ung man identifiera sig med rollen som brottsoffer?

¹ Med mansnorm avser vi anvisningar och föreställningar kring hur en man bör vara och bete sig i sociala

1.2 Disposition

För att få en översikt av uppsatsens innehåll presenteras här hur respektive kapitel har disponerats. Kapitel 2 omfattar studiens teoretiska ramverk och där inkluderas teorier och tidigare forskning som är av relevans för studiens syfte. Valet att behandla detta material i ett och samma kapitel grundar sig på att skapa en mer lättillgänglig och övergripande bild av valda teoretiska ansatser och tidigare forskning, eftersom dessa element hör samman och inte nödvändigtvis behövdes särskiljas. Kapitel 3 utgörs av ett metodavsnitt som har för avsikt att tydliggöra och diskutera studiens process beträffande metodval för insamling och bearbetning av det empiriska materialet. I kapitel 4 redovisas sammanfattningsvis det som sades i fokusgruppsintervjuerna och är att betrakta som resultat. Där presenteras de citat som var mest representativa för våra frågeställningar och valdes således baserade på studiens relevans. Vidare följer kapitel 5 där resultaten analyseras och diskuteras i förhållande till tidigare forskning och den teoretiska ansatsen. I kapitel 6 dras avslutningsvis slutsatser i förhållande till en sammanfattande diskussion av vad som framkommit i analysen samt ges förslag på framtida forskning.

2 Teori och tidigare forskning

Följande kapitel redovisar tidigare forskning och de teoretiska ansatser som behandlas inom ramen för studien. För att förstå mäns attityder till manlighet och våld har vi valt att utgå från traditionell normvetenskap som förklarar normer och ger möjlighet att förstå vilka beteenden som är att betrakta som normala i ett visst sammanhang. Beträffande normer har vi valt att ansluta oss till definitionen av normer som utsagor, vilka har till syfte att reglera beteenden. Enligt denna definition har normer som funktion att verka som handlingsanvisningar (Baier & Svensson 2009:42). Då normvetenskapen är könsneutral har vi valt att lägga fokus på teorier om maskuliniteter som behandlar föreställningar kring manlighet ur ett hegemoniskt perspektiv med fokus på genusrelationer och dominans. För att kunna tolka de unga männens skildringar kring manlighet och våld har vi dessutom valt att använda teorier som dels problematiserar våldsbegreppet med definitionen och förekomsten av våld och dels teorier om brottsoffret med dess stereotypa föreställningar som svagt och försvarslöst.

2.1 Normvetenskap

Håkan Hydén är professor i rättssociologi och har bland annat skrivit boken "Normvetenskap". Hydén (2002:15,19) menar att normvetenskapen intresserar sig för vad människor anser vara rätt eller fel i olika situationer, vilket sålunda inverkar på deras benägenhet att handla på ett speciellt vis. Beroende på vilken utbredning de normer som styr handlandet har, kan människors beteende i viss grad förutses. I detta perspektiv kan normer förstås som en måttstock, vilken mäter normaliteten. Normen kan även vara en regel och har således en föreskrivande karaktär som ger uttryck för hur aktörer bör handla i ett visst sammanhang. Vidare handlar normvetenskapen om att förstå vad som är den drivande kraften bakom människors handlingssätt. Normer har en förmåga att förklara både stabilitet och förändring inom många olika vetenskapliga discipliner och är ett fenomen som kan formuleras på såväl mikronivå som på makronivå. Inom ämnet rättssociologi studeras förhållandet mellan rätten och samhället i övrigt. Intresset för normer inom ämnet är stort då de används som verktyg för att analysera, beskriva och påverka samhällsförhållanden (Baier & Svensson 2009:14). I vardagsspråket används "norm" enligt Baier och Svensson (2009:34) huvudsakligen i betydelsen som "något som bestämmer eller gör anspråk på att bestämma något annat", vilket innefattar tekniska regler och uppförandenormer. Inom kriminologin finns ett intresse för de normer som avser vad som är tillåtet och otillåtet. Intresset är då i första hand riktat mot de individer som begår brott

och således inte på normerna som sådana (Hydén 2002:130). På mikronivå studeras människors relationer till sin direkta närhet, vari normerna kan förstås som handlingsanvisningar. Genom att studera individers handlingar på denna nivå kan man även undersöka orsakerna till handlingarna. Normer formuleras ofta som ett makrofenomen och fungerar i denna kontext inte som en handlingsanvisning, utan kan snarare beskrivas som strukturerande. Exempel på sådana strukturer i samhället kan formuleras såsom ”mannen som norm”, vilken refererar till att mannen är den mall som kvinnor och övriga män ska rätta sig efter, vilket har sin grund i att strukturen reproducerar flera olika handlingar som kan ge dessa uppfattningar. Normerna som sedan återfinns på en mikronivå kan vara bärare av ett entydigt innehåll som tillsammans ger upphov till ”mannen som norm” (Baier & Svensson 2009:31-32).

Sociala normer är en form av handlingsnormer som föreskriver hur människor bör handla i en specifik kontext. De sociala normerna anger vad som är rätt och riktigt beteende i ett visst socialt sammanhang. Att bryta mot en social norm kan leda till konsekvenser som förlust av socialt anseende eller respekt från omgivningen. Då normerna har internaliserats kan de ses som verksamma, vilket på så vis påverkar individerna och får dem att känna att normernas föreskrifter är något de önskar efterleva. Enligt Hydén är sociala normer ofta mångtydiga och därmed oklara för oss, vilket innebär att de måste kommuniceras och tolkas för att kunna praktiseras i konkreta situationer. Att uppträda på ett sätt som överensstämmer med normen är att handla normalt (Hydén 2002:110). Enligt Hydén (2002:114) koordineras och synkroniseras människors beteenden genom normerna. Normerna kan förstås som en funktion i att reducera ovissheten i det sociala livet, vilket i sin tur leder till social ordning när man talar om förutsägbarhet. Vad som är att betrakta som normalt kan ibland ligga mellan breda marginaler, vilket medför att normernas funktion blir till att markera gränser för vad som är ett tolerabelt beteende. På detta sätt kan normer snarare förstås som en markör för de som är ”avvikare genom att bryta mot det underförstått normala beteendet som ospecificerat ligger inom normernas gränser” (Hydén 2002:110).

2.2 Maskuliniteter

Den australiensiske sociologen Raewyn Connell, tidigare Robert W. Connell, har bland annat skrivit boken ”Maskuliniteter”. Connell (2008:92-93) menar att den centrala tolkningen av genus är knuten till den fysiska upplevelsen av manlighet och kvinnlighet. Det väsentliga i maskulint genus ligger till stor del i muskelformer och spänningar, speciella sätt att röra sig på och hållningar samt särskilda möjligheter när det kommer till sexuellt umgänge. Connell menar att de kroppsliga erfarenheterna ofta ställs i centrum när vi betraktar våra liv och att de har stor betydelse för den egna förståelsen av vem och vad vi är.

I Connells (2008:114) genusteori rörande maskuliniteter används begreppet genusrelationer. Relationerna mellan maskuliniteter delas upp i fyra kategorier, nämligen hegemoni, underordnande, delaktighet samt marginalisering. Begreppet

”hegemoni”, har sitt ursprung i Antonio Gramscis analys av klassrelationerna. Hegemoni refereras till den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda sig och upprätthålla en dominerande roll i samhället. Vid givna tidpunkter är en viss form av maskulinitet kulturellt sett dominerande över andra former. Enligt Connell kan hegemonisk maskulinitet definieras som ”den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet” (Connell 2008:115). Detta betyder att mäns dominanta position och kvinnors underordning kan säkerställas. Dock är det ingen självklarhet att de män som till synes är bärarna av hegemonisk maskulinitet alltid är de mäktigaste. För att upprätthålla sin dominans används våld som ett verktyg av somliga medlemmar av den privilegierade gruppen. Detta sker mot kvinnor i allt från misshandel i hemmet, trakasserier på arbetet till våldtäkt och mord. Det fysiska våldet åtföljs vanligtvis av verbal misshandel som ett uttryck för mannens dominerande ställning. Men våldet är också en viktig komponent i genuspolitiken mellan män, vilket kan ses i de större våldsyttningarna likt mord, militära strider och andra beväpnade angrepp, då detta är händelser som i största utsträckning utförs av män. Exempelvis används terror som en metod för att upprätta gränser och för uteslutning, såsom heterosexuellt våld mot homosexuella män. Enligt Connell kan våld vara ett medel för att göra anspråk på maskulinitet i gruppstridigheter. Exempel på detta är ungdomsgängsvåld, där marginaliserade maskuliniteter hävdar sig emot andra män, men även vidmakthåller sin maskulinitet genom sexuellt våld mot kvinnor. Våld kan förstås som en del av ett system som bygger på dominans, men Connell menar att det parallellt är ett mått på dess otillräcklighet, eftersom en legitim hierarki skulle ha mindre behov av utövande av förtryck (Connell 2008:122). Enligt Connell (2008:115) erbjuds det inom militären och även inom näringslivet en relativt övertygande kollektiv bild av maskulinitet. Hegemonins kännetecken skulle således kunna sägas bygga på det resultatrika hävdandet av auktoritet snarare än det direkta våldet, även om våld inte sällan är det som underbygger auktoritet. Connell poängterar vidare att hegemonisk maskulinitet rymmer en ”allmänt accepterad” strategi, som innebär att nya grupper kan utmana gamla lösningar och utforma en ny hegemoni när villkoren för patriarkatet förändras. Hegemoni kan därför förstås som ett historiskt föränderligt fenomen.

Då hegemonin förs samman med kulturell dominans i samhället finns det genusrelationer som är byggda på dominans och underordning mellan olika grupper av män. Connell (2008:116) menar att det mest tydliga exemplet är heterosexuellas dominans och homosexuellas underordning. Homosexuella män placeras i botten av mäns genushierarki där allt som symboliskt sett inte är förankrat med den hegemoniska maskuliniteten kan förvaras. Även andra heterosexuella män och pojkar kan bli utestängda från ”legitimitetscirkeln”, vilka utpekade som mesar, fegisar och ynkryggar osv.

Enligt Connell (2008:117) är det i verkligheten få män som lever upp till standarden för den normerande definitionen av maskulinitet och så även till den hegemoniska maskuliniteten. Detta betyder att det egentligen är väldigt få män som strängt praktiserar den hegemoniska förebilden. Likväl drar majoriteten av män fördel av den hegemoniska maskuliniteten då de ändå får ta del av den

patriarkaliska vinsten eftersom de trots allt är förhållandevis överordnade kvinnor. Detta betyder emellertid inte att alla män utnyttjar denna position eftersom den övervägande delen av män respekterar kvinnor och aldrig brukar våld mot dem. Connell benämner detta för delaktighet, en relation mellan grupper av män som bygger på ”delaktighet i det hegemoniska projektet” (Connell 2008:117).

Connell (2008:118) använder sig av termen marginalisering i resonemangen kring relationerna mellan maskuliniteter i dominanta och underordnade klasser samt etniska grupper. Marginaliseringen knyts samman med auktoriseringen av den dominanta gruppens hegemoniska maskulinitet vilket medför att exempelvis svarta sportstjärnor kan förekomma som förebilder för en maskulin tuffhet. Samtliga män i den marginaliserade maskuliniteten drar dock inte fördel av detta och får inte heller någon social auktoritet. I samspelet mellan grupper av maskuliniteter kan det inom marginaliserade grupper finnas roller som tillskriver den svarte mannen negativa värden. Connell (2008:119) poängterar att det i relationen mellan marginalisering och auktorisering även finns underordnade maskuliniteter. Grupperingarna mellan och inom maskuliniteterna symboliserar inte några fastställda karaktärstyper utan de är gestalter av praktiken.

Att vi har stereotypa föreställningar kring manliga attribut skulle man kunna säga är djupt rotade i vår kultur överlag. Eva Magnusson skriver exempelvis i boken ”Psykologi och kön” om hur synen på maskulinitet och femininitet länge spelade stor roll för vår psykiska hälsa. Ju mer maskulin en man var desto ”friskare” var han och vice versa. Fram till 1970-talet använde man vedertagna personlighetstester för att kvantitativt kunna mäta maskulinitet och femininitet och vidare den psykiska hälsan. Trots att dessa typer av tester sedan dess fått utstå mycket kritik och inte längre används som redskap i undersökning om psykisk hälsa, har de stereotypa föreställningarna kring könsliga attribut fått leva kvar inom psykologin när man talar om personlighet. I dagens tester om maskulint respektive feminint, kan feminina attribut beskrivas som exempelvis tillgiven, mild, lättrogen, sympatisk, mjuk, förstående och varm medan maskulina attribut beskrivs som exempelvis aggressiv, bestämd, atletisk, dominant, individualistisk, villig att ta risker och självständig (Magnusson 2002:113-117).

2.3 Könsroller och kriminalitet

James W. Messerschmidt är professor i sociologi och kriminologi och har bland annat skrivit boken ”Masculinities and crime”, i vilken han kritiserar kriminologins historia för att ha haft ett essentialistiskt ramverk i förklaringen av det kriminella beteendet. Att män och pojkar har en mycket högre brottsfrekvens än kvinnor, har kriminologer genom historien förklarat med antagandet att det föreligger en naturlig skillnad mellan könen. Att man nästintill uteslutande fokuserat på enbart män och pojkar i kriminologisk forskning, menar han, i slutänden har gjort att man tillskrivit män vissa inneboende karaktärsdrag. Med andra ord menar han att det skapats könade mönster när det gäller brott. Genom socialiseringsprocessen av könsroller har samhället kulturellt sett gjort att

skillnaden mellan könen ytterligare förstärkts (Messerschmidt 1993:15). Messerschmidt (1993:16) menar att Edwin Sutherland egentligen var den första att förkasta den biologiska förklaringen av brottsligt beteende. Sutherland är mest känd för sin teori ”differential association”, vilken i korthet innebär att man lär sig brottsligt beteende genom sin omgivning (Lilly, Cullen & Ball 2007:41). Sutherland sökte förklaringen av det kriminella beteendet i inläring och konformitet precis som vilket annat beteende som helst. Att män och pojkar begår brott i mycket högre utsträckning än kvinnor skulle därför förklaras med att flickor växer upp under mer kontrollerade former och tidigt lär sig att vara snälla och ordningsamma, medan pojkar lär sig att stå upp för sig själva och vara hårdhänta och tuffa (Messerschmidt 1993:16). Messerschmidt (1993:25) problematiserar könsrollsteori och framhåller att kriminologer som forskat på kriminalitet med ett genusperspektiv varit för snäva då de utgått från synen ”man och kvinna”. Man grundar teoribildande med tanken att det endast finns två kön och fokuserar därefter på skillnaden mellan två könsroller. Han menar att det antagandet är alldeles för dikotomiskt och oföränderligt och istället skapar en konstgjord polarisering mellan könen, som därigenom blir reducerade till en enda normativ arketyper för mans- eller kvinnorollen. Det som då glöms bort, menar han, är att pojkar och män skapar sin manlighet på olika sätt och att faktorer som klass, etnicitet, ålder och den närmaste omgivningen kanske egentligen har större betydelse än vilket kön man har.

Messerschmidt (1993:87) menar att det finns ett starkt samband mellan ungdomsgång och kriminalitet hos unga. Enligt Messerschmidt (1993:88) visar forskning på ungdomsgång att unga män och kvinnors beteenden tenderar att avspegla och återskapa dels heterosexuella normer och dels även makt- och arbetsfördelningen mellan könen. Unga män, menar han, upplever sin värld och sina vardagliga intryck utifrån en viss samhällelig position där maskuliniteten representeras på olika sätt utifrån relationen mellan bland annat klass- och maktordningar. Ungdomsbrottsligheten hos unga män kan därför ses som ett uttryck för den enda tillgängliga resursen att ”göra” manlighet då andra resurser inte finns. I förlängningen är det en del i återskapandet av den kulturella idén om hegemonisk maskulinitet. Oavsett klass och etnicitet verkar det som om ungdomar antar den roll i gruppen som finns tillgänglig för dem i samhället i stort. Medan kvinnors roll är att finnas till vid sidan av, som support och stöttande, är mäns roll central med högst samhällelig och materiell status. I förhållande till unga kvinnor, blir ungdomsgång ett sätt för unga män att utöva den maskulina makt som finns reflekterat i samhället i stort (Messerschmidt 1993: 89).

2.4 Våld

Det finns ett brett spektrum av våld, men vanligtvis förbinds det med fysiska handlingar likt slag, sparkar, nedstickning och nerskjutning. Vi har i denna studie valt att avgränsa oss till att behandla just det fysiska våldet. Det finns även olika definitioner av fysiskt våld. Psykoterapeuten Per Isdal har under många år arbetat

med män med våldsproblem. Han har bland annat skrivit boken ”Meningen med våld” som bygger på hans erfarenheter från sina möten med människor som utövat våld. Enligt Isdal (2001:34) uppstår det problem om man kopplar definitionen av våld till en uttalad önskan om att vilja skada och till en ond avsikt. Isdal menar att det snarare borde finnas en definition som lägger fokus på handlingen i sig själv samt vilka konsekvenser den ger upphov till, istället för att knyta definitionen till avsikten med handlingen. Han menar att man kan tänka sig våld som kommunikation där våldshandlingen innehåller en avsändare (den som utövar våld), en mottagare (den som våldet riktar sig mot) samt ett budskap, det vill säga våldet i sig. Enligt Isdal måste en handling sättas in i sitt sammanhang. Ett slag som resulterar i ett knäckt näsben måste inte nödvändigtvis innebära våld, det kan vara resultatet av en olycka. Beroende på vem i situationen man frågar, den som utövar handlingen eller den som blir utsatt, kommer man få olika förklaringar till huruvida den inträffade handlingen ska definieras som våld eller ej. Isdal (2001:35-36) menar att människor i de flesta fall vet varför de gör som de gör och vad de strävar efter att uppnå med sina handlingar, men att människor i somliga fall inte är medvetna om sina handlingar och motiven till dem. Personen som blir utsatt för en våldshandling upplever kanske smärta och skräck, vilket leder till att dennes beteende kommer påverkas av händelsen. Det är således svårt att avgöra vem det är som ska definiera om en handling är våld eller inte. Isdal menar dock att den utsattes upplevelse av en handling förmodligen är en säkrare anvisning än utövarens, på om något är att definiera som våld. Han poängterar dock att det fortfarande finns många felkällor, att det inte går att göra en säker definition av våld.

Isdal (2001:19,25) menar att människor har en tendens att upprepa beteenden som i en tidigare situation har hjälpt dem. Människor utvecklar på detta sätt vanor för att bemästra situationer, villkor och känslor. För att förstå tillsynes meningslösa handlingar, likt misshandel, måste vi begripa att det existerar en benägenhet hos människan att ta till de lösningar på sina problem som en gång tidigare varit fruktsamma. Våld utlöses nästan alltid av känslor och för det mesta är denna känsla ångest eller vanmakt. Vidare menar Isdal (2001:23) att våldet kan fungera som ett hjälpmedel för att tackla rädsla och kan alltså används för att bemästra vanmakt och maktlöshet. Det kan även ge en upplevelse av kontroll och styrka, då han menar att våldet för många personer blir ett sätt att tackla osäkerhet och frustration i livet. Han menar vidare att våld gärna kopplas samman med positiva egenskaper likt mod, tuffhet, styrka, oräddhet, handlingskraft och maskulinitet, vilket gör att våld blir något att ta till eftersom det kan finnas en bakomliggande önskan om att tillskriva sig dessa eftertraktade egenskaper (Isdal 2001:24).

Enligt Isdal (2001:21) finns det olika spärrar mot våld. Den viktigaste av dessa är enligt honom inlevelseförmåga, det vill säga empati, som utvecklas under uppväxten genom erfarenheter. En annan viktig spärr mot våld är förmågan att kunna styra och kontrollera sin egen aggression, vilket också är något som man lär sig genom erfarenhet. Isdal (2001:21) gör en distinktion mellan ilska och aggression, där han menar att ilska å ena sidan är en positiv känsla i den bemärkelsen att den ligger bakom handlingar likt gränssättning, självhädelse och

självmarkering. Aggression är å andra sidan något negativt, då den kan vara kränkande, skadlig, förtryckande och destruktiv.

Messerschmidt (1999:199) menar att könsroller eller olika sociala konstruktioner av kön, växer fram i alla typer av sociala miljöer, såväl i samhällen som i mindre grupperingar. Följaktligen blir kön någon som byggs in i olika typer av maktförhållanden. Enligt honom skulle därför fysiskt våld kunna ses som en del i utövandet av maskulinitet i vissa situationer. Messerschmidt (1999:213) belyser även betydelsen av kroppen som en viktig del i en ung mans maskulina identitet. Enligt honom har undersökningar visat att pojkar i mellanstadieålder som är långa, med mest utvecklad muskulatur har varit mest populära bland sina jämlingar. Tonåren, menar han, i mycket högre utsträckning än andra åldrar, är associerad med oro över sin egen kroppsbild och en stress över att inte vara "normal". I mellan- och högstadieåldern skapas därför en slags kroppslig maskulin hierarki. Om positionen i hierarkin hotas menar Messerschmidt (1999:217) att fysiskt våld kan tas till som direkta kroppsliga yttringar för att försvara sin manliga identitet.

Brottsförebygganderådet (Brå) är en myndighet som verkar för det brottsförebyggande arbetet på uppdrag av Sveriges regering. Brå tar fram fakta, bedriver forskning och sprider kunskap om brottslighet samt ansvarar för den officiella rättsstatistiken (Brottsförebygganderådets hemsida 2012-04-18). Brå gjorde 2007, på uppdrag av Rikspolisstyrelsen, en studie om polisens arbete med anmälningar om våld mellan obekanta. År 2009 presenterade Brå en ny utarbetad studie på området, som till skillnad från den förra är en riksrepresentativ undersökning och som grundar sig på ett slumpmässigt urval av 615 ärenden under en ettårsperiod. Under denna period anmäldes 34 000 misshandelsbrott där målsäganden och gärningsmannen var obekanta för varandra. Beskrivningarna av våldets karaktär grundar sig på det polisanmälda våldet. Det finns ett stort mörkertal och har enligt Nationella trygghetsundersökningen (Irlander & Hvitfeldt, Brå Rapport 2012:2 s. 32) beräknats att vara två tredjedelar av alla misshandelsbrott. Studien visar att drygt hälften av de anmälda misshandelsbrotten mellan obekanta sker på helgkvällar mellan kl. 21.00 och 04.00, utomhus på allmän plats. Majoriteten av dessa misshandelsfall är nöjesrelaterade och har sålunda skett i samband med krogbesök och privata fester. Rapporten visar att denna typ av misshandel vanligtvis sker mellan två unga män och att det endast är i ett fåtal fall som det förkommit flera gärningsmän. Hälften av de inblandade i misshandelsfallen är under 24 år och för det mesta sker de mellan personer som är i ungefär samma ålder. Det framkommer vidare att de inblandade ofta är påverkade av alkohol, där varken målsäganden eller gärningsmannen är missbrukare eller har något kriminellt förflutet. Vanligtvis beror upprinnelsen till misshandeln på en dispyt mellan parterna och misshandeln kan karaktäriseras som lindrig. Skadorna är oftast små och i sammandrabbningen har det sällan använts några vapen eller andra tillhyggen. Brottsoffret är i 80 procent av fallen en man och i 20 procent en kvinna. Det framkommer i studien att gärningspersonen i 93 procent av fallen är en man. Trots att benämningen för denna typ av brott heter misshandel av obekant gärningsman är det inte ovanligt att de inblandade i misshandelsfallen känner till varandra. Inte sällan handlar det

om en kompis till en kompis eller personer som bor i samma bostadsområde eller går på samma skola (Eksten, Brå Rapport 2009:1 s.19-22).

2.5 Brottsoffret

Det var först på 70-talet som forskning och fokus på allvar började läggas på brottsoffret och utvecklas till den egna disciplinen viktimologi (Åkerström & Sahlin 2001:8). I samband med kvinnorörelsens utveckling och fokus på individers rättigheter i allmänhet och kvinnors rättigheter i synnerhet kom kriminalpolitiken att stramas upp med en strängare attityd till brottslingar och större fokus på brottsoffret. I början handlade den viktimologiska forskningen nästintill uteslutande om kvinnor och barn som offer för sexual- och våldsbrott. Mannen utmålades som ond, stark gärningsman och kvinnan som svagt försvarslöst offer. Under viktimologins utveckling under 80- och 90-talet kom dessa föreställningar kring offret som svagt att till stor utsträckning fortsätta ligga till grund för bilden av offret.

Enligt Nils Christie (2001:47) som är professor i kriminologi, kan det ideala brottsoffret beskrivas som en arketyp med offentlig status av samma slag som "hjälten" eller "förrädaren". Schablonen av det ideala offer är den svaga försvarslösa äldre damen som blir rånad av en ond stark knarkande gärningsman då hon är på väg hem från att ha tagit hand om sin sjuka syster. Enligt Christie är offerskapet inget objektivet fenomen, eftersom det inte betyder samma sak för alla människor i situationer som utåt sett beskrivs som likadana. Synen på offerrollen har snarare att göra med de inblandades definition av situationen. Christie menar vidare att det idealiska offret, på en samhällsnivå, utgörs av de personer som lättast får legitim status som offer när de väl utsätts för brott. Det idealiska offret har sålunda inte att göra med de personer som betraktar sig själva som offer eller de som besitter störst risk att viktimiseras. Christie (2001:47-48) menar att samhället har satt upp en idealtypisk bild av hur ett verkligt brottsoffer ska se ut för att lättast legitimeras som offer. För att vara ett idealt offer menar han att fem punkter måste uppfyllas;

1. Offret ska vara svagt, exempelvis sjuk eller gammal.
2. Offret ska vara upptagen med ett respektabelt projekt.
3. Offret ska vara på en plats det inte kan klandras för att vara på.
4. Gärningsmannen ska vara stor och ond
5. Gärningsmannen ska vara okänd för brottsoffret.

Trots att det idealiska offret ska vara svagt, måste hon eller han ändå vara stark nog att våga berätta vad som hänt. Samtidigt får det inte finnas så pass mycket styrka att hon eller han blir ett hot mot andra intressen som kan innebära förlorad sympati från omgivningen (Christie 2001:51). Vidare bör det idealiska offret sättas i relation till gärningsmannen, eftersom offret behöver samt skapar en idealisk gärningsman. Parterna är därför beroende av varandra och ju mer idealiskt offret är, desto mer idealisk blir gärningsmannen och vice versa (Christie 2001:54). Enligt Christie (2001:55-57) är våldsbrottslingar sällan idealiska.

Vanligtvis är offret bekant med dem eller står dem nära. Exempelvis sker en stor del av våldet mellan män på allmänna platser, då båda parterna är berusade och då det är tämligen oklart vem som påbörjade våldet. Dessa omständigheter innebär att varken brottsoffret eller gärningsmannen är att betrakta som idealiska, eftersom de inte stämmer överrens med tidigare nämnda punkter. Dessutom ska brottsoffret och gärningsmannen inte likna varandra utan snarare vara varandras antagonister, varpå det blir svårt för ett offer i en sådan situation att uppnå offerstatus och därmed legitimeras som offer. De flesta idealiska offer är alltså inte de som blir verkliga offer, då den unga mannen i baren i realiteten är ett mycket vanligare offer än den gamla damen. Däremot är de idealiska offren väldigt rädda för att bli offer, medan de verkliga offren sällan är rädda. Christie menar att avsaknaden av rädsla har att göra med att de besitter en riktig information om de verkliga riskerna. De rör sig i områden där det sker brott, men skapar genom egen observation förståelse för att brott i jämförelse med andra dagliga aktiviteter som pågår där, är mer sällsynta. För de unga männen innebär detta, till skillnad från de gamla damerna, att rädslan för brott kan negligeras.

Veronica Burcars doktorsavhandling "Gestaltningar av offererfarenhet" från 2005 handlar om unga män som brottsoffer. Hon har intervjuat unga män som blivit utsatta för misshandel eller rån. Burcar (2005:15) använder sig av begreppet maskulinitet i förståelsen av de unga människors upplevelser. Hon menar att stereotypa föreställningar kring mannen som gärningsman och kvinnan som offer, skapas, förmedlas och upprätthålls genom skildringar av män, kvinnor och brott. Framställningen av män som gärningsman menar hon hör ihop med stereotypa bilder av män och manlighet genom att de på ett lättvindigt sätt fogas samman med män som kategori (Burcar 2005:17). I sin studie lägger Burcar fokus på paradoxen som tycks föreligga i "mannen som offer". Enligt Burcar (2005:164) står associationer till offerskap i kontrast till vad som överlag betraktas som manligt. Hon menar att "mannen som offer" rubbar våra föreställningar och att bilden nästan tycks hota en generell offerrollsdiskurs (2005:161). Om män förväntas vara starka och dominanta i enlighet med föreställningar om maskulinitet kan de inte framställas som offer eftersom offer står för raka motsatsen till vad maskulinitet står för. Manligheten inkluderar styrka och kompetens vilka blir till instrument att använda mot ett potentiellt offerskap. I sina samtal med unga män som utsatts för misshandel eller rån menar hon att de skildrat sig själva som handlande aktörer med karaktärsdrag som hör närmare samman med maskulinitet än med offerskap. De har neutraliserat gärningspersonerna genom att inte ge dem utrymme i skildringarna samtidigt som de betonat sitt eget aktiva handlande. I situationer där man blir utsatt för brott, menar Burcar (2005:164), att den unge mannen avskriver sig offeridentiteten genom att framställa utsattheten som tillfällig. Genom att frånta gärningsmannen makten återtas således den tillfälligt förlorade kontrollen. Men samtidigt som hennes informanter avdramatiserar händelserna i sina beskrivningar menar hon de är tydliga med att det är brott de utsatts för (2005:162). Parallellt med att de verkar acceptera offerstatus menar Burcar att hennes informanter motsätter sig offeridentiteten genom att inte tillskriva sig offerskapets kännetecken av sårbarhet och lidande (2005:166).

3 Metod

3.1 Val av metod och ansats

Mot bakgrund av att syftet med studien var att belysa unga mäns attityder till våld och manlighet har vi valt att använda oss av kvalitativ metod. Enligt Karin Widerberg (2002:15) syftar kvalitativ forskning till att förklara ett fenomenens egenskaper eller karaktär. Det finns alltså en strävan att söka efter fenomenets mening. En kvalitativ forskningsstrategi har ett tolkande förhållningssätt. Vikten ligger således i att få en förståelse för den sociala verkligheten med tyngdpunkt på hur individerna i en viss miljö ser och tolkar sin verklighet (Bryman 2008:362). Vi har därför valt att utgå från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv i vårt förhållningssätt, dels under hela processen, men inte minst i vår tolkning och kodning av det empiriska materialet. Socialkonstruktivism är ett perspektiv inom vilket man ser sociala företeelser och deras mening som något konstruerat och ständigt föränderligt. I kontrast till ett biologiskt perspektiv, där man ser på ting som ”naturliga”, innebär konstruktivismen med andra ord att sociala företeelser och kategorier inte bara skapas via sociala samspel utan ständigt är föränderliga. Vi som forskare kan till skillnad från inom objektivismen, bara presentera en specifik version av den sociala verkligheten, vilken aldrig kan betraktas som slutgiltig (Wenneberg 2001:10-13).

3.2 Fokusgrupper

Vi har valt att använda oss av fokusgrupper som forskningsmetod för att kunna besvara studiens syfte. Insamlandet av det empiriska materialet har således skett genom fokusgrupper med unga män. Fokusgrupper innebär att man intervjuar flera personer samtidigt utifrån ett visst tema och kan liknas vid ett gruppsamtal som sker under ledning av en moderator (Wibeck 2010:28). Det finns ett intresse av att studera hur individer i egenskap av gruppmedlemmar diskuterar kring ett visst ämne. Valet av fokusgrupper som metod grundar sig på avsikten att höra många kvalitativa åsikter, attityder och uppfattningar om valt ämne (Bryman 2008:446-448). Intresset har således legat i att ta reda på vad det finns för föreställningar och attityder kring ämnet och om det går att utrona eventuella mönster. När man använder sig av fokusgrupper finns det ett intresse av att studera hur deltagarna reagerar på varandras åsikter och forskaren kan på så vis komma fram till intressant information som inte hade varit möjlig att få ta del av

vid individuella intervjuer (Bryman 2008:449). I vår studie har det varit innehållet i det som sägs i fokusgrupperna som stått i fokus för analysen.

3.2.1 För- och nackdelar med metodvalet

Fördelen med fokusgrupper är att det möjliggör för individerna att höra de övriga deltagarnas åsikter, vilket gör att de själva kan modifiera och utöka sina egna svar (Bryman 2008:449). Målet med fokusgrupperna har varit att gruppdeltagarna skulle diskutera relativt fritt med varandra kring det givna ämnet (Wibeck 2010:11). Fokusgrupper som metod kan på så vis leda till ett mer empiriskt intressant material till skillnad från exempelvis intervjuer. En ytterligare fördel med fokusgrupper är att det är en tidseffektiv metod att samla kvalitativ empiri, då mycket material kan samlas in på kort tid genom gruppsamtalen. Genom att använda fokusgrupper som metod kan man få ett djup i förståelsen av vilka attityder unga män har till manlighet och våld. Syftet med studien är dock inte att generalisera några resultat, utan snarare att urskilja tendenser och se eventuella mönster för vad som gäller inom speciella grupper. Vi är medvetna om det faktum att vi som moderatörer är kvinnor och att det kan ha haft betydelse för fokusgruppsdiskussionen. Att genomföra fokusgrupper med män som är i vår egen ålder, innebär en risk för att innehållet i diskussionerna påverkats. Tänkbart är att det föreligger olika dynamiker i olika konstellationer av kön. En diskussion mellan enbart män kan skilja sig åt i jämförelse med en diskussion där det finns kvinnliga åhörare. Konsekvensen av detta skulle antingen kunna vara att de deltagande männen skulle vilja hävda sig och sin manlighet alternativt bli hämmade i sin framtoning och dämpade i sina åsikter. En annan möjlighet är att det tenderat att ta fram en mer "seriös" sida hos männen och således givit diskussionen en tyngd. Det är därför svårt att avgöra huruvida detta påverkat vår fokusgruppsstudie positivt eller negativt.

3.2.2 Avgränsningar

På grund av projektets tidsram ansågs det realistiskt att kunna genomföra tre fokusgrupper. Ju fler grupper man genomför, desto mer komplext blir det empiriska materialet (Bryman 2008:452). Det finns olika uppfattningar om hur stor en fokusgrupp bör vara. I vår studie har två grupper bestått av fem deltagare och en av fyra deltagare. Valet att ha relativt små fokusgrupper har sin grund i föreställningen att en liten grupp gynnar och underlättar diskussionen i det avseendet att samtliga gruppdeltagare får komma till tals. I en liten grupp minskar även det fysiska avståndet mellan gruppdeltagarna vilket medför att kommunikationen blir mer personlig och att samtliga i gruppen kan ha ögonkontakt med varandra (Wibeck 2010:61-63).

3.3 Urval

I kvalitativa studier är man sällan intresserad av att göra några generaliseringar. Enligt Victoria Wibeck (2010:152) är en fokusgruppsstudie inte ämnad att ge statistiskt generaliserbara resultat. Detta betyder dock inte att det som deltagarna säger inte skulle vara intressant oavsett om det är generaliserbart för en större grupp eller ej. Ett icke-sannolikhetsurval innebär att vissa enheter i en population har haft större chans att komma med i urvalet än andra. Det finns flera olika typer av icke-sannolikhetsurval och en av dem är ett så kallat snöbollsurval, vilket vi har valt att använda oss av i vår studie (Bryman 2008:194,196). Snöbollsurval är en urvalsprocess där forskaren tar kontakt med personer som är av relevans för studien och använder därefter dem för att komma i kontakt med ytterligare informanter som skulle passa till undersökningen. Detta innebär att personer vi rekryterar i sin tur har uppgett namn på andra personer som skulle tänka sig att delta. På detta vis har grupperna kommit att växa sig allt större (Wibeck 2010:81). Vi ansåg att det var ett effektivt tillvägagångssätt i rekryteringen av deltagare till fokusgrupperna, vilket var resultatrikt med den snäva tidsbegränsning som förelåg. Då män är överrepresenterade i våldssammanhang är det således de som står i fokus för studien. Målgruppen för fokusgrupperna har varit män i åldrarna 20-25 eftersom det är en intressant ålderskategori utifrån brottsstatistiken vad gäller våldsbrott. Samtliga deltagande män bor i Malmö, Lund eller Vellinge. Tillvägagångssättet, att använda sig av snöbollsmetoden i rekryteringen till fokusgrupperna, medför att man skulle kunna ifrågasätta gruppkonstellationen, då det med stor sannolikhet medför att deltagarna inom respektive grupp känner varandra. Vi ser emellertid det som en fördel snarare än ett problem att använda sig av existerande grupper, då risken för att deltagarna skulle vara rädda för att delta i diskussionen minskar. Enligt Wibeck (2010:65) kan grupper där deltagare är främlingar för varandra hindra en öppen diskussion, eftersom det finns en risk att personer som i vanliga fall är blyga blir desto mer tystlåtna. En annan fördel är även att man kan närma sig ”naturlig” data. Vi är dock medvetna om att situationen som sådan, i vilket fokusgrupperna ägde rum, var arrangerad och att deltagarna har uppmuntrats till diskussion och interaktion med varandra. Det går därför inte att jämföra situationen med en helt vanlig situation där gruppdeltagarna hade interagerat med varandra utan vår närvaro och styrning i diskussionen. En nackdel med existerande grupper är att vissa ämnen inte tas upp eftersom de eventuellt tas för givna inom ramen för den aktuella gruppen. Detta kan resultera i att man går miste om en del intressanta data eftersom gruppdeltagarna helt enkelt struntar i att ta upp vissa aspekter då det känns onödigt för dem. Vi ansåg emellertid att fördelarna med den valda metoden vägde tyngre än nackdelarna. Majoriteten av deltagarna var studenter medan enstaka personer arbetade. Med avseende på socioekonomiska bakgrundsfaktorer och ålder kan således respektive grupp sägas ha varit homogen. En fördel med detta är enligt Wibeck (2010:63) att man kan uppnå intimitet och samförstånd mellan gruppdeltagarna, eftersom ett grundantagande är att människor som har liknande erfarenheter och intressen i större utsträckning tenderar att vara villiga att utbyta åsikter med varandra. Det går förvisso att ifrågasätta huruvida grupperna är homogena då ålder, kön och sysselsättning inte behöver vara ett givet antagande att gruppen är enformig.

3.4 Genomförande

Fokusgrupperna genomfördes under en treveckors period under april månad 2012. En fokusgrupp genomfördes i Lund och resterande två i Malmö. En månad innan vi påbörjade fokusgruppsintervjuerna genomförde vi även en pilotstudie, även den i Malmö. Pilotstudien genomfördes för att kontrollera att upplägget av vår studie fungerade samt för att få en förståelse för hur vi skulle kunna vidareutveckla vår intervjuguide. Pilotstudien bestod av fem manliga deltagare som samtliga studerade och var 25 år.

Deltagarna i fokusgrupperna var i förväg införstådda med att ämnet skulle handla om manlighet och våld, men någon närmare presentation om upplägget hade de inte fått eftersom vi ansåg att det förelåg en risk att detta skulle komma att äventyra spontaniteten i deras diskussion. Då syftet var att höra deras omedelbara åsikter ville vi inte att deltagarna i förväg skulle tänka ut ”rätt” svar eller fundera över vad de eventuellt trodde att vi skulle vilja höra för svar. Eftersom vi hade som strävan att få en bred diskussion under fokusgrupperna valde vi att ställa öppna frågor. När man genomför fokusgruppsintervjuer kan dessa vara antingen strukturerade eller ostrukturerade, beroende på moderatorns grad av styrning i interaktionen inom gruppen (Wibeck 2010:56-57). Vår fokusgruppsintervju är att betrakta som tämligen ostrukturerad eftersom målet har varit att gruppmedlemmarna i stor utsträckning skulle få tala fritt om sina åsikter och tankar med varandra kring ämnet. Målet med en ostrukturerad fokusgruppsintervju är alltså att det ska bli en fri diskussion då det finns en strävan att komma åt tankar som uppkommer spontant (Wibeck 2010:57). Vi hade emellertid en rad frågor som vi ville att deltagarna skulle diskutera kring. Enligt Wibeck (2010:57) finns det en risk att moderatorns förförståelse överförs till deltagarna om denne i allt för stor utsträckning styr interaktionen i gruppen, därav valet att låta deltagarna i våra fokusgruppsintervjuer tala mer fritt utan för mycket inblandning av oss.

Samtliga fokusgruppsintervjuer inleddes med fika och småprat och därefter fick deltagarna, i tur och ordning kort berätta om sig själva, vad de hette, hur gamla de var och vilken sysselsättning de hade. Detta gjordes för att samtliga i gruppen skulle känna sig avslappnade och enligt Wibeck (2010:73) kan det fungera som en uppmuntran till att tala redan i inledningen av fokusgruppsessionen. Vi förklarade att vi strävade efter en öppen diskussion mellan deltagarna och inte med oss som moderatorer, samt att vi var intresserade av att höra deras åsikter och tankar kring ämnet. Vi betonade även att det inte fanns några rätt eller fel samt att vi inte hade några specifika förväntningar på svaren. Vi informerade tydligt att de var anonyma, att deltagandet var frivilligt, att de skulle ha möjlighet att avbryta när som helst om de inte önskade delta längre samt att vi spelade in deras diskussion och att vi sedan skulle transkribera den. Dokumentationen av fokusgruppsessionen skedde genom ljudupptagning via en mobiltelefon som var placerad mitt på bordet. Vi förde även anteckningar om vad som sades under fokusgrupperna som stöd för transkriberingen av materialet.

3.4.1 Intervjuguide

I genomförandet av fokusgruppsintervjuerna använde vi oss av en intervjuguide som bestod av tre olika teman med tillhörande stödfrågor samt tre vinjetter. Frågorna formulerades för att få relevant information och för att kunna besvara studiens frågeställningar och syfte. Flera av våra frågor diskuterades dock utan att vi behövde ställa dem. Intervjuguiden såg ut på följande vis;

Vad är det första ni tänker på när ni hör ordet manlighet?

- Finns det något speciellt sätt som man bör vara på som man?
- Finns det något speciellt sätt som man inte bör vara på som man?
- Finns det något speciellt som ni förknippar med ordet manlig/manlighet?
- Vilka positiva associationer gör ni med ordet manlighet?
- Vilka negativa associationer gör ni med ordet manlighet?

Vad är det första ni tänker på när ni hör ordet våld?

- Finns det något våld mellan män som är okej? Ex. muskeldödare, knuffar osv.
- Ska man tolerera en viss mängd våld som man?
- Var går gränser för vad som är att betrakta som misshandel?
- Vad är "normalt"? Vad är "onormalt"?
- Hur allvarligt är det med våld?

Har ni funderat över om det finns en risk att utsättas för våld?

- Har ni varit rädda för att bli utsatta för våld?
- Är det okej att känna sig rädd som man?
- Har risken för att utsättas för våld någon betydelse för ert vardagsliv?
- Begränsar det er på något vis? Ex. krogen, gå ensam på kvällen och natten
- Kan ni förlika er med tanken på att utsättas för våld?
- Uppfattar ni att ni kan utsättas för våld?

Efter att deltagarna diskuterat kring frågorna, läste vi upp vinjetter som de sedan ombads diskutera. För att kunna besvara studiens andra frågeställning, vad som anses vara ett "normalt" manligt beteende gentemot ett avvikande i fråga om fysiskt våld, valde vi att göra vinjetter. Vi läste ett tjugotal rättsfall och valde av dem ut fem stycken som vi hade för avsikt att presentera under fokusgrupperna som deltagarna sedan skulle få diskutera kring. Vi insåg emellertid under den första fokusgruppen att det inte fanns utrymme för fem vinjetter, vilket resulterade i tre stycken. Rättsfallen valdes ut på grund av olika situationer där våldet som uppstått skulle kunna betraktas som gränsfall huruvida det verkligen handlat om misshandel eller exempelvis lek som gått överstyr. Vi anser även att fallen är intressanta ur aspekten om vem det är som har handlat fel eller om båda har gjort det. För vidare beskrivning av respektive vinjett, se avsnitt 4.4 Vinjetter. Rättsfallen gav goda grunder för diskussion kring frågor såsom:

- Hur ser ni på dem – är de "vanliga" killar?
- Hade det kunnat vara vem som helst som hamnade i en sådan situation?
- Är det här vanliga inslag i tonåringars förhållningssätt mot varandra/unga mäns förhållningssätt till varandra i krogmiljö?
- Var i situationen går det från att vara på lek till att det blir allvar?
- Vad är det manliga att göra i situationen?

3.5 Analysmetod

Respektive fokusgruppsintervju transkriberades fullständigt under de följande två dagarna efter genomförandet då vi fortfarande hade materialet färskt i minnet. I valet av metod för att analysera det empiriska materialet har vi använt oss av innehållsanalys som angreppssätt. Detta innebär att strävan har legat i att komma åt de innehållsliga aspekterna av det som sagts i fokusgruppsintervjuerna. Analysprocessen inleddes med utgångspunkt från studiens syfte, vilket innebar att vi delade upp materialet i enheter och kategorier, för att därefter söka efter mönster och tendenser utifrån studiens forskningsfrågor. Enligt Wibeck (2010:99) är detta en disciplinerad process som kräver systematiska steg. Vi analyserade i tur och ordning de olika ämnena; manlighet, våld, risker att utsättas för våld och sist diskussionerna kring vinjetterna, med koppling till tidigare forskning och teoretiska ansatser.

3.6 Etiska överväganden

I studien har vi utgått från de forskningsetiska riktlinjerna för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som Lunds universitet rekommenderar att man följer. Vad gäller individskyddskravet finns grundläggande principer som ska följas. Dessa avser bland annat krav på information, samtycke och konfidentialitet (Etikfrågor vid Lunds universitet. En vägledning). Vi skickade ut informationsbrev via e-post till respektive deltagande i fokusgruppsstudien där all viktig information kring studien och deras deltagande framgick. Såväl i informationsbrevet som i inledningen i fokusgruppsintervjuerna var vi tydliga med att framhålla deltagarnas anonymitet och frivillighet i deltagandet. Samtliga informanter samtyckte till deltagandet. Eftersom ämnena manlighet och våld skulle kunna uppfattas som känsliga ämnen, försökte vi ställa så öppna och allmänna frågor som möjligt för att det inte skulle bli personligt och inkräktande. För att skydda informanterna och värna om deras personliga integritet har all information rörande deras identitet behandlats konfidentiellt och samtliga namn har fingerats. Rörande rättsfallen vi använde oss av i vinjetterna, gjorde vi valet att även där att ha fingerade namn. Trots att rättsfallen är offentliga handlingar ansåg vi att det var mer etiskt korrekt att byta ut namnen, då rättsfallen enbart användes i inspirationssyfte. Det insamlade empiriska materialet har endast varit avsett för studiens syfte. De inspelade ljudfilerna och det transkriberade materialet har förvarats på en säker plats så att inte utomstående har kunnat ta del av det.

3.7 Validitet och reliabilitet

Validitet innebär att man verkligen mäter det man avser att mäta och att det föreligger en giltighet och styrka i en studie (Bryman 2008:352). Reliabilitet rör kvaliteten i mätningarna, hur noggranna och tillförlitliga mätningarna är. Hur pass

lämpade begreppen validitet och reliabilitet egentligen är för kvalitativ forskning är dock diskuterbart, då man studerar sociala fenomen där mätningar inte är det främsta intresset. Vissa menar att man istället bör tala om trovärdighet (Wibeck 2010:144). Man brukar prata om inre och yttre validitet, och kan då i kvalitativa sammanhang istället använda tillförlitlighet för att benämna den inre validiteten och överförbarhet för att benämna den yttre. Det är tillförlitligheten som är huvudsaken när det handlar om insamlandet av empiri medan överförbarheten handlar om hur väl man använder empirin tillsammans med teori och tidigare forskning i analysmomentet (Bryman 2008:354-355). Det är viktigt att forskaren håller sig till frågeställningarna och fattar välgrundade beslut. Reliabiliteten i kvalitativa sammanhang kan man säga utgör den inre validiteten och således tillförlitligheten. Det handlar dels om omständigheter som exempelvis teknisk utrustning och intervjumiljön men framförallt hur tillförlitliga vi är som forskare och hur väl detta redovisas (Wibeck 2010:142-143).

Beträffande trovärdheten i vår studie kan man först se till mätinstrumentet fokusgrupp som metod. Då syftet med vår studie var att belysa unga mäns attityder och kunna se tendenser snarare än att kunna göra generaliseringar, anser vi att fokusgrupp var det lämpligaste metodvalet och en förutsättning för god trovärdhet. Vi resonerade grundligt under urvalsprocessen gällande det etiska med att använda oss av informanter i vår omgivning innan vi beslutade oss. Vi var vidare noggranna med att informera deltagarna om vad studien skulle handla om och att deras deltagande var anonymt och frivilligt. Informationen var likvärdig för alla tre grupperna och vi la stor vikt vid att ställa frågorna i respektive grupp på ett konsekvent sätt.

Beträffande överförbarheten har vi varit noggranna med att redovisa alla steg i forskningsprocessen så att andra tydligt ska kunna se vad som studerats och hur det har studerats. Då denna studie är unik i sitt sammanhang och inte kan replikeras har vi försökt förmedla en så tydlig bild av vår studie som möjligt så att andra kan dra egna slutsatser. Vi anser att vi använt oss av både relevant tidigare forskning och teori för att kunna analysera vårt empiriska material på bästa sätt. Då det däremot inte finns omfattande studier av liknande slag, skulle det vara svårt att säga hur vår studies resultat stämmer överrens med tidigare forskning. Vi skulle dock vilja påstå att vårt resultat står i linje med valda teorier och den tidigare forskning som finns kring ämnet.

Vad gäller reliabiliteten försökte vi ställa frågor och följdfrågor så tydligt och neutralt som möjligt för att inte ge uttryck för eventuella fördomar eller önskvärda svar. I valet av plats för genomförandet av fokusgruppsintervjuerna valde vi att utföra dem i våra hem. Detta gjorde dels på grund av praktiska anledningar då det passade informanterna bra, men även eftersom vi ansåg att det var en trygg miljö. För att få god validitet är det bra att genomföra fokusgruppsessionerna i en trygg miljö som inte känns främmande, som exempelvis ett seminarierum på universitetet skulle kunna göra (Wibeck 2010:144). Det skulle dock kunna ses som negativt eftersom valet av plats eventuellt inte är att betrakta som neutralt. Det viktiga är dock att deltagarna känner sig lugna i miljön för att kunna föra en öppen och trygg diskussion, vilket vi uppfattade att de gjorde.

4 Fokusgruppernas diskussion

4.1 Manlighet

Inom alla tre fokusgrupperna var yttre attribut något av det första som nämndes vid frågan *vad är det första ni tänker på när ni hör ordet manlighet*. Den första och andra gruppen var bara ytligt inne på de yttre attributen och nämnde saker som ”mycket macho, muskler” och ”stora bilar”. Den tredje fokusgruppen var inne på samma spår men nämnde betydligt fler yttre attribut, exempelvis skägg, mustasch, hårväxt, sport och ”en man med en ölbuk”. Vidare diskuterade deltagarna i fokusgrupperna om olika manliga egenskaper vilka vi valde att dela upp i två kategorier; vad man är och har samt vad man gör. I den första fokusgruppen var ett flitigt använt begrepp ”douche” och ”douchig”² när det diskuterades om vad manlighet är. Andra ord som nämndes var pondus, ”macho dryg människa” och alfahanne. De menade att det finns en bild eller norm för hur en man ska vara och det framkom att vilken framtoning och överhuvudtaget vilket beteende en man har spelade stor roll. Det kunde vara typiskt för manlighet med dålig självbild och att inte ha någon självdistans. De menade även att det var svårt att definiera manligheten som sådan och att det snarare var lättare att peka ut de som avviker från att vara manlig. Den andra fokusgruppen nämnde ord som respektingivande, pondus, ledare, ledarskap, ledarroll, hybris, dominerande, alfahanne, bonnigt, härdig och simple. De menade även att djup röst, föra sin talan, rak i rygg, ta ansvar, framstå som stark och framförallt att inte vara mesig eller mjukig som typiska karaktärsdrag för manlighet. Den tredje fokusgruppen tyckte att det överlag var svårt att sätta ord på vad manlighet är men nämnde ord som auktoritär person, auktoriserade positioner, chefer och ledare och grov. De funderade kring om man inte är manlig nog om man inte är bestämd utan tveksam och ansåg att en man ska vara medveten om vad han gör men fortfarande bestämd. När det kom till kategorin vad som ansågs typiskt manligt att göra, var alla tre fokusgrupperna inne på att göra saker själv och ta för sig. De talade om att ta ansvar och bestämdhet, ”har man bestämt sig för en sak så gör man det”. Exempel från första fokusgruppen är:

Marcus: killen som inte ringer rörmokaren han fixar det själv
Daniel: ja att klara på egen hand känns jävligt manligt

Exempel på en meningsskillnad kunde vara:

² Begreppet är slang för ”douchebag” vilket skulle kunna översättas idiot eller fåntratt.

Björn: men jag tycker liksom att ofta när en person måste göra hela grejen går det ofta åt helvete- men jag tycker att det ofta är manlighet att en person gör så

Red anm.: i citat benämner vi kort paus med "(.)", när något är borttaget med "(-)", när talet avbryts eller överlappas av annan informant med "[]" och yttrande som följer omedelbart på det föregående benämns med "-".

Den andra fokusgruppen diskuterade kring det gamla jägarsamhället där det återigen handlade om att "göra saker med händerna", såsom att jaga, fiska, hugga ner träd och att odla. Uppoffring nämndes i sammanhanget att slåss för sitt land. Manlighet ansågs å ena sidan att stå för sina principer och att "inte låta någon knäcka en" medan en man å andra sidan inte får vara för bestämd, "trampa över linjen" eller "gå för långt och bara skita i allting". Det talades inom fokusgrupperna även mycket om vad som inte var att betrakta som manligt. Detta var bland annat "att inte vara sådär klen i personligheten på något sätt", att böla, vara mesig, mjåkig, osäker, känslig, gnälla mycket eller att "inte öppna en sillburk utan problem". Vidare uppgavs att en man inte bör förstora saker, att inte ta saker "så himla personligt" eller "göra höna av en fjäder". Det återkom även till kvaliteten att ta för sig;

Daniel: aaa, jag hade kunnat tänka att någon var jävligt omanlig om han var sådär-trög i att ta för sig på något sätt

Det diskuterades även huruvida en homosexuell man skulle kunna betraktas som manlig eller ej. I fokusgrupp två sades;

Björn: ja, jag tänker på bögar här exempel då, många tycker ju liksom att en bög är jävligt omanlig, tycker ni att en bög är omanlig?

Erik: ja det skulle väl vara beteendet i såna fall, typ såhär fjollor

I fokusgrupp ett, om huruvida homosexualitet kan vara manligt sades;

Marcus: nja, det tror jag är svårt, visst man kan vara manlig- men man får väl stämplingen ganska snabbt[

Axel: [men alltså bilden är väl så- sen så stämmer det nog inte överrens med sanningen riktigt eller- det är svårt

Det diskuterades även om positiva respektive negativa associationer med manlighet och vilka som vägde tyngst. I fokusgrupp tre talade man om att positiva saker med manlighet exempelvis är att det är "mer acceptabelt att vara rolig och skoja" och att det är "mer acceptabelt att göra fel också kanske". Å ena sidan utmärktes diskussionerna av den negativa mansbilden som deltagarna inte ville vara en del av, exempelvis den "douchiga" mannen. Å andra sidan fanns det fler lager av manligheten som de flesta deltagarna instämde i var något åtråvärt. Exempel fördes följande resonemang i fokusgrupp ett;

Johan: jag ser inte mig själv som manlig eller så spec- extremt manlig (.) jag är man men jag skulle inte labla³ mig själv manlig

(-)

Daniel: det första som slår en- sen tänker man lite till så kan man ändå va såhär- åh sitta och snacka seriöst om någon, att typ så amen vafan han är jävligt manlig liksom som något positivt också

(-)

Nils: men kan det inte vara lite av ett att man är liksom lite smått avundsjuk också ibland

Daniel: jo det kan det säkert va

4.2 Våld

Det första som nämndes i fokusgrupperna när de tänkte på ordet våld var ”slagge”⁴, slagsmål, vapen, knivar och knogjärn, film, spel, blod, poliser, fotbollskravaller, huliganer, alkohol, krig och rädsla. I fokusgrupp ett gjordes starka associationer mellan våld och situationer med alkohol, samt att det handlade om något som skedde mellan män.

Johan: det känns också jävligt manligt att slåss på fyllan

(-)

Johan: nä nä men det är ju så jävla långt ifrån kvinnligt som man kan komma tycker jag i alla fall- att slåss på fyllan

Likaså gjordes denna association i fokusgrupp två:

Erik: ni ser ju alltid män i bilden i alla fall

Björn: ja

Calle: ja men det är det ju

Erik: så när du tänker våld så associerar du inte det med kvinnan, utan det är alltid med man

Det framkom dock att något som inte anses vara manligt för den delen inte behöver vara något kvinnligt. Huruvida det fanns något våld mellan män som kunde betraktas som okej var meningarna delade. Å ena sidan fanns det åsikter om att våld i somliga situationer kunde vara det bästa sättet att lösa saker på, att det ibland kan finnas tillfällen då det är nödvändigt att slå, medan några deltagare å andra sidan inte kunde se något positivt med våld i något som helst sammanhang. Det framkom att våld kunde vara accepterat i de situationer där det verkligen krävs, såsom när det gäller livet eller då en vän är ”väldigt pyrt på det och det kanske inte finns någon annan utväg”, dock var deltagarna i fokusgrupp ett överrens om att det alltid är bäst att försöka prata sig ur kniviga situationer snarare än att ta till våld. I fokusgrupp två resonades det kring att våld kan vara okej i tävlingar eller slagsmål där båda parterna är med på det;

³ Försvenskat ord för engelskan label vilket kan översättas med beteckna eller etikettera

⁴ Slang för slagsmål

Erik: tävlingar, men alltså det är ju inte våld, våld och våld det är ju
(-)
Erik: amen det är ju mellan dig och mig (Calle: ja) så länge båda är med på det så
är det okej
(-)
Calle: ja ja, jag ser ju inget fel ifall allting är, om nån vill, ifall en pucklar på en
som vill bli påpucklad så ser jag ju inget större problem (.) men jag ser ju inte
egentligen vem som blir kränkt
Dan: ja, så länge båda är med på det liksom (Calle: ja) så tycker inte jag det är
våld (Calle: nä)
Björn: godtyckligt våld[
Calle: [ja som fightclub typ[
Erik: [ja godtyckligt våld

Samtliga deltagare i de tre fokusgrupperna var spontant överrens om att en man aldrig ska behöva tolerera en viss mängd våld. I fokusgrupp två ansågs det att en man inte direkt ska tåla mer våld, men att killar trots allt är mer hårdhänta mot varandra, samt att män i jämförelse med kvinnor är mer fysiskt ”stryktåliga” och att de har en annan inställning.

Björn: det är väl att man har en annan inställning som man antar jag- liksom ah
shit jag fick ett slag- jag bölar inte så mycket över det sådär- ja man gnäller inte

I fokusgrupp tre ansåg deltagarna att även om man i egenskap av man inte ska behöva tåla en viss mängd våld, kan det vara en fin linje mellan att inte behöva tåla men att ändå förväntas tåla våld till viss del.

Casper: ja men jag tycker inte man ska tåla en viss verbal eller fysiskt våld bara
för att man är man
Anton: nä
Bert: nä inte av den anledningen
Casper: men man förväntas nog det
Anton: annars är man mesig som man inte ska va- det är en fin där
(-)
Anton: aa å då blir det drama vet du och det går inte
(-)
Anton: nä men om du skulle lappa till mig lite på armen varpå jag skulle bli
förbannad eller tjurig då skulle du ju tycka att jag var en idiot som inte tog det
Dennis: aa det skulle jag faktiskt- men jag hade ju respekterat det också samtidigt
Anton: aa men sen hade vi lagt locket på i två tre dagar

På frågan om hur allvarligt våld är resonerade samtliga grupper kring vad våld överhuvudtaget är och att allvaret ligger i situationen i vilken det brukas;

Daniel: men det är klart- vadå det är ju alltid allvarligt- då går ju adrenalinet i taket
och det ehh ju liksom våld- då är det ju alltid serious och man går ur fyllan liksom

Det visade sig emellertid att det fanns undantag då våld ändå kanske inte är så allvarligt, likt när det rör ”smågrejer” eller inom sport såsom hockey och boxning. Inom sport diskuterades det huruvida det överhuvudtaget rörde sig om våld eftersom ”det är ju två stycken som är helt med på det”. Det rädde delade meningar om detta var att betrakta som våld och hur pass allvarligt det är;

Daniel: det tycker jag absolut inte är allvarligt och jag tycker inte det är allvarligt heller- men om man ser [otydligt] börjar slåss på en fotbollsmatch då är det ju

ändå sa att det blir media och det blir uppståndelse och då blir det ju ändå nån slags allvar i det
Axel: men fotboll där går ju inte de olika parterna med på att slåss
Daniel: nä- nä det är det jag menar
Axel: och då blir det ju ungefär så
Daniel: asså att det även inom sport är så- så finns det moment av
Johan: men det känns ändå inte lika allvarligt om två pers börjar slåss på en fotbollsmatch som två pers börjar slåss utanför en klubb
Axel: ehh jo- det tycker faktiskt jag
Johan: om nån tacklar och så blir han sur och så börjar han slåss lite
Axel: aa ja det finns ju en mer naturlig grund till det där
Johan: ja
Axel: att- att det är känslor där
Johan: jag ser inte det lika allvarligt på nått sätt

4.3 Att utsättas för våld

I fokusgrupp ett och två fördes liknande resonemang kring tanken på risken att utsättas för våld. Det hade slagit samtliga deltagare, men var dock inget deltagarna uppgav att de tänkte på nämnvärt. Det framkom att deltagarna i fokusgrupp ett nästan alltid befann sig i ”trygga miljöer” och att tanken på risken att utsättas för våld var något deltagarna förknippade med alkohol och sena utekvällar. De uppgav att risktänkande när det gäller våld är något som ligger undermedvetet vilket, när de tänkte efter, kunde påverka hur och var de rörde sig. Exempelvis angav de att i ”vissa områden” och somliga situationer tar man det ”lite lugnare” och ”gör sig lite mer osynlig kanske om man går själv”. Deltagarna i fokusgrupp ett resonerade kring att tidigare egna erfarenheter kan ha betydelse för rädslan att utsättas för våld och att det kan ändra sig med åldern;

Axel: mindre, alltså, när man har blivit lite äldre liksom, när man var lite yngre, var det lite så fräckt liksom
Nils: ja men ja
Axel: men det fanns ju, jag vet ju folk som har blivit slagna och alltså typ tappat synen och
(-)
Axel: och då blir det helt så, då blir det på ett helt, från ett helt annat perspektiv på det, att det verkligen kan hända någonting, det är inte bara en smäll liksom för att man är full och sen blir det bra, utan den personen kan verkligen bli skadad, det kanske blöder lite där på platsen, men man tänker det är lugnt imorgon, men det kanske inte är det (.) och på såna saker
Daniel: jag tänker inte på det, alltså man tänker på det ibland och oftast är det såhär kanske dagen efter fester för det är framförallt då man är utsatt liksom på ett dansgolv och då kan man tänka fan vad vi betedde oss igår- konstigt att vi inte fick stryk typ

Deltagarna diskuterade fram och tillbaka kring huruvida risken att utsättas för våld var något som begränsade dem. Spontant var de flesta överrens om att det

inte gjorde det. Däremot kunde det påverka bland annat färdvägsval vid sena utekvällar om det var ett enkelt val, som de diskuterade i fokusgrupp ett;

Nils: alltså tanken har nog slagit mig ändå, om jag typ har gått själv genom alltså låt säga från Möllan⁵ till liksom tåget, visst det är inte långt men det har nog slått mig liksom att okej, man gör sig, som du sa, lite osynlig, man känner ändå att det inte är jättebekvämt- alltså till skillnad från Lund där man känner sig väldigt[
Daniel: [jag hade nog kunnat skrika på nån kille rakt över vägen här i Lund
Nils: just där så känner man bara att man vill bara smälta in liksom, ta sig hem, man vill liksom bara komma ner till tåget
Johan: det är ju en liten begränsning, det är inte så att man vill göra något annat än att gå till tåget
Axel: har det varit så att ni har skitit i att gå där för att ni har känt så?
Nils: jag har nog valt andra vägar
Johan: ja samma här
Nils: aa okej
Daniel: det har inte jag
Nils: inte för att det har hänt något men för att det känns som att det skulle kunna hända
Daniel: hade jag vetat att en väg var säkrare än den andra så är det klart att jag valt den, men jag tycker inte att det är en begränsning- vadå, jag tycker bara att det är så
(-)
Daniel: jag skiter i vilket- jag tycker begränsning känns som att jag kommer ju ändå från punkt A till B- jag hade verkligen inte gått en mil eller en extra kilometer

De resonerade även kring att det kunde få betydelse för var man vistas i allmänhet men att dessa platser och områden som de undvek egentligen var områden de ändå inte önskade besöka;

Moderator 2: så det är en slags begränsning?
Erik: ja det är det
Björn: man går ju inte genom dom dåliga områdena- det gör man ju inte
Adam: men alltså- jag tycker samtidigt nä det liksom begränsar inte mig
Björn: nä nä nä- det är ju inte precis det första man tänker det är mer att man får lita på
Adam: precis
Dan: det är ett farthinder
Calle: men det är lite så man tänker- det är lite så man tänker man går ju inte dit
Dan: man hade inte gått dit- alltså man hade ju inte gått dit ensam om man hade haft ett val
Dan: dom områden man undviker är väl såna områden man som man inte har besökt[
Adam: [ja precis det är ändå såna ställen som man ändå inte[
Dan: [ja precis[
Adam: [så dom där situationerna dom uppstår liksom inte

I fokusgrupp tre rådde desto större oenighet. De flesta deltagarna i gruppen var överrens om att de varken reflekterade över risken, var rädda att utsättas för våld eller att det begränsade dem i deras vardag. Diskussionen nedan berör ämnet svartklubbar:

⁵ Slang för Möllevångstorget i Malmö som bland annat är känt för sitt krogliv

Casper: alltså för mig är det- skulle jag verkligen vilja gå dit- då går jag dit oavsett om det är våld eller inte- om jag vill gå dit- då går jag dit
Bert: nae men om det är en vanlig klubb och det har hänt nåt förra helgen- eller förrförra helgen- då skulle man ju ändå gå dit (Casper: Ja) det bryr man sig inte om- man vet hur man ska bete sig för att inte hamna i dom situationerna- det gör man

Däremot var det en av deltagarna som menade att han reflekterade kring risken i samband med sena, mörka utekvällar och hemgång ensam. Emellertid poängterade han att det inte förändrade hans beteende i någon större utsträckning, mer än att exempelvis byta färdväg, välja upplysta gator eller vara extra observant, vilket en annan deltagarna i viss mån kunde relatera till.

4.4 Vinjetter

Den första vinjetten bygger på rättsfallet NJA 1993 s. 553 och handlar om Joel och Erik som hamnat i bråk i skolkorridoren efter vad som skulle kunna kallas lek. Det började med att Joel och hans kompisar höll fast Erik och måttade puffar mot hans mage. När kompisarna väl släppt taget fortsatte Erik ”bråket” trots att Joel uttryckt att det inte längre var kul. När Joel inte slutade, puttade Erik bort Joel, som ramlade in i väggen och slog ryggen. Bråket fortsatte med att båda knuffade och slog mot varandra. Det slutade med att Joel med knytnävarna slog Erik, efter att Erik sagt ”kom igen, slå mig då” två gånger, vilket resulterade i att han ramlade in i ett skåp och slog sig kraftigt. Samtliga informanter ansåg att Joels beteende var felaktigt och det fanns en viss antydning om att det var avvikande. Deltagarna menade att Joel i ett tidigt skede borde ha backat när han insåg att Erik blev upprörd. Joel borde ha insett att han ”went too far” och borde gått därifrån. Deltagarna menade att Erik gjorde rätt när han stod på sig och agerade som han gjorde i den pressade situationen. I fokusgrupp ett fanns å ena sidan åsikter om att Erik skulle gått därifrån om han hade haft tillfälle, men å andra sidan skulle ett sådant agerande innebära att Erik framstått som ”sjukt svag”, vilket skulle komma att förvärra situationen för honom i framtiden. Deltagarna hade förståelse för att Erik befann sig i en jobbig och kränkande situation och menade att det var Joel som handlat felaktigt i den aktuella händelsen. I fokusgrupp två menade de att Erik ”är den modiga” men att det samtidigt ”känns onödigt att hetsa”. De resonerade även kring huruvida Erik handlat i nödvärn eller ej. Deltagarna i fokusgrupp ett resonerade kring åldersaspekten;

Axel: ja verkligen, vilken ålder och hur mogen man är i sig själv, i den åldern framförallt liksom, kan jag själv minnas då, då var det sjukt viktigt att man stod upp för sig själv[
Marcus: [precis[
Axel: [idag när man är så självsäker som man är i den åldern[
Marcus: [precis[
Axel: [så hade man lätt kunnat gå därifrån den situationen[
Marcus: [precis[
Axel: [och behålla hela sin heder[

Marcus: [det är exakt så jag tänker]

Axel: [det kunde man inte riktigt då, inte jag i alla fall inte i den åldern]

Marcus: [inte jag heller- absolut inte]

Axel: [då fick man ju typ slå tillbaka liksom]

Det fanns en förståelse inom samtliga fokusgrupper för det som inträffat i situationen mellan Erik och Joel. De menade att detta var ett vanligt inslag mellan två vanliga tonårskillar som ”säkert hade kunnat hända vem som helst”, att det hela börjat ”på skoj” som ett skämt som därefter ”flippat”⁶. Deltagarna i fokusgrupp två ansåg inte att det var något speciellt ovanligt i situationen, men att det är något som övergår från lek till ”adrenalin” och att allvaret kommer när den ena parten fortsätter då den andra sagt ifrån. Trots att deltagarna ansåg att Joel handlat fel och gått överstyr, fanns det ändå en viss förståelse för honom;

Axel: alltså jag tror verkligen inte att Joel är heller så speciell eller konstig eller sådär utan det är bara situationen, det går för långt, det är mycket känslor

Det andra fallet bygger på rättsfallet NJA 1999 s. 460 och handlar om Ali och Mehmet. Efter en ordväxling som uppstod mellan dem vid en taxi, där taxichauffören fick gå emellan, provocerade Ali Mehmet när han en liten stund senare spottade framför hans fötter. De började smågruffa med varandra, då Ali plötsligt försökte slå Mehmet med ett knytnävslag. Trots att Mehmet inte hade några större svårigheter att parera slaget slog han, som på reflex, tillbaka med sin knytnäve mot Ali, vilken träffade honom hårt i käken vilket resulterade i två utslagna tänder och sårig läpp. Samtliga deltagare i fokusgrupp ett och tre saknade förståelse för situationen och menade att det var ”skitonödigt våld överhuvudtaget”. De ansåg att upprinnelsen till hela situationen var obefogad och att de både inblandade från första början inte borde ingått i samtal med varandra, då de borde insett att det skulle leda till något värre. Deltagarna ansåg att både Ali och Mehmet var ”fruktansvärt lättprovocerade människor” och att de agerat avvikande i situationen redan när de inledde ordväxling med varandra eftersom de båda förmodligen var ute efter bråk;

Johan: han spottade det hade han inte behövt göra, för han vill ha bråk, han den andra hade bara kunnat gå vidare, men han ville ha bråk, dom börjar bråka

Deltagarna var överrens om att det manliga att göra i den här situationen hade varit att gå där ifrån. Till skillnad från den första och tredje fokusgruppen menade deltagarna i fokusgrupp två att händelser som dessa inte var något ovanligt eller konstigt fenomen kring sena kvällar under helgen. De ansåg dock att Ali var något avvikande, ”en normal person sätter väl inte igång ett bråk på det där sättet”, de menade snarare att det var Mehmet som hade gjort rätt när han slog tillbaka mot Ali. De var tämligen överrens om att det är självklart att man slår tillbaka mot någon som provocerat och svingat ett slag mot en, även om de framhöll att det inte är okej att slåss som gensvar på enbart provokation. De ansåg emellertid att det bästa i situationen ändå hade varit att gå därifrån. Det rådde delade

⁶ Slang för att något gått för långt eller spårat ur

meningar om vad som är att betrakta som manligt att göra i en sådan situation. De menade att det inte var manligt att börja bråka, men om någon börjar bråka med en, är det manligt att försvara sig och slå tillbaka. Samtidigt kunde de se att det finns något manligt i att ”bara gå därifrån – be the bigger man”.

Det sista fallet bygger på rättsfallet HovR B 1082-09, vilket handlade om Arvid och Kalle som under en fotbollsmatch hamnade i bråk. Det började med oenighet om huruvida Arvid skulle få en frispark eller inte efter att Kalle hade glidacklat honom. Efter lite smågruff och knuffar, fällde Kalle Arvid till marken, samtidigt som han höll ett stadigt grepp om hans nacke och utdelade två till tre knytnävslag mot Arvids nacke/skuldra. Beträffande fallet var diskussionen i fokusgrupp två och tre relativt kortvarig. I fokusgrupp ett togs fallet upp i slutet på intervju-sessionen, då samtliga deltagare börjat bli trötta, vilket resulterade i att diskussionen inte blev seriös och snabbt avslutades. I fokusgrupp två och tre ansåg deltagarna att det rörde sig om helt vanliga killar, men att situationen urartade. Deltagarna menade att den inträffade händelsen skulle kunna vara något som kunde hända dem själva i den åldern. Deltagarna i fokusgrupp två ansåg att händelsen inte var så allvarlig och att det är sådant som kan hända på fotbollsplanen, men när knuffar kom med in i bilden, menade deltagarna, att det blev lite mer allvarligt. De var överrens om att Calle agerade fel och att det verkade som att han hade ”aggressionsproblem” eftersom ”är man med i leken så får man leken tåla”. Deltagarna tyckte trots allt inte att händelsen hade behövt gå så långt och att det var ”rätt så onödigt”, även om de samtidigt menade att det hade kunnat gå värre. Fokusgrupp tre menade att ”lite gruff” inte hör till det vardagliga men är desto vanligare på en fotbollsplan då man är uppe i varv, men att fälla och slå på någon är något avvikande.

5 Analys

5.1 Attityder kring manlighet

Ett tydligt mönster som gick att urskilja ur diskussionerna om manlighet var normer och associationer kopplade till begreppen dominans och makt. När fokusgruppdeltagarna diskuterade manlighet nämndes återkommande ord som respektingivande, pondus, ledarskap, auktoritär person, chefer, hybris, dominerande och alfahanne. Utmärkande karaktärsdrag för manlighet ansåg deltagarna var att ha djup röst, föra sin talan, bestämdhet, vara rak i rygg, ta ansvar och ta för sig samt att framstå som stark. Vidare refererade deltagarna manlighet till att vara händig och att göra saker själv. Typiska omanliga egenskaper fogades samman med mesighet, mjäkighet, osäkerhet, gnällighet, att förstora saker och ting samt att ha en klen personlighet. Dessa föreställningar kring manlighet torde inte vara specifika för just våra informanter utan står i enlighet med de stereotypa föreställningar som ligger förankrade i vår kultur om manlighet. Informanternas skildringar av manliga samt omanliga egenskaper kan även förknippas med Connells (2008:115) resonemang kring att det finns genusrelationer som är byggda på dominans och underordning mellan olika grupper av män. I denna genushierarki mellan män placeras de som utpekats som mesar, fegisar och ynkryggar långt ner. Det fanns en ambivalens kring hur deltagarna ställde sig till manligheten som sådan och huruvida de själva kunde eller ville definiera sig som manliga. Samtidigt som det fanns en antydning till att de egenskaper som informanterna tillskrev manlighet, betraktades som positivt och något åtråvärt, var bilden av manlighet i viss mån negativ, även om det varierade mellan grupperna och deltagarna sinsemellan. Den negativa bilden av manlighet beskrevs med ord som dryg och ”douchig” samt tillkortakommanden likt att inte ha någon självinsikt eller självdistans. Detta var en sida av manligheten som de inte önskade vara del av. Björn menade exempelvis att det är manligt att vara bestämd och att ta för sig för mycket, vilket resulterar i att ”ofta när en person måste göra hela grejen går det ofta åt helvete”. Det skulle kunna förstås som att ordet dominans består av två skilda sidor, dels det positiva och eftertraktade, men även att det finns en inneboende negativ klang i ordets betydelse. Önskan att besitta de egenskaper som är förenliga med dominans skulle kunna tolkas i kontexten med hegemoni. Enligt Connell (2008:115) kan hegemoni refereras till den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda sig och upprätthålla en dominerande roll i samhället. Vid givna tidpunkter är en viss form av maskulinitet kulturellt sett dominerande över andra former. En tolkning är att orsaken till att informanterna tillskriver de dominerande egenskaperna av manlighet som något önskvärt, skulle kunna förklaras med att de, likt Connell (2008:117) menar, då får

ta del av de förmåner som följer med den överordnade positionen i enlighet med den hegemoniska maskuliniteten. Connell (2008:117) menar att det i verkligheten är få män som lever upp till standaren för den normerande definitionen av maskulinitet, vilken står i linje med vad informanterna antyder kring manlighet. Bilden som informanterna hade av manlighet var inte något som de okomplicerat kunde tillerkänna sig själva. Ett exempel är Johans uttalande ”jag ser inte mig själv som manlig eller så spec- extremt manlig ... jag är man men jag skulle inte labla mig själv manlig”. Det fanns alltså antydningar om att informanterna hade svårt att se sig själva som representanter för den hegemoniska maskuliniteten, vilket de, enligt Connell (2008:117), inte heller behöver göra då de ändå får ta del av den patriarkaliska vinsten i egenskap av män. Casper menade exempelvis att en fördel med att vara man kunde vara att det är ”mer acceptabelt att göra fel”. Det är därför inte helt enkelt att utläsa en enhetlig norm för hur man bör vara och bete sig som man. Diskussionerna i alla tre fokusgrupperna präglades av en balansgång i bilden av manlighet där det å ena sidan är att vara ståndaktig i sina principer och att ”inte låta någon knäcka en” medan en man å andra sidan inte får vara för bestämd, ”trampa över linjen” eller ”gå för långt och bara skita i allting”. För att förstå denna ambivalenta inställning till manlighet, kan man se på normerna ur ett makro- och mikroperspektiv. Normer på mikronivå kan förstås som handlingsanvisningar i människors relation till sin direkta närhet, medan normer på makronivå snarare beskrivs som strukturerande eller som en mall, exempelvis ”mannen som norm” (Baier & Svensson 2009:31-32). En tolkning är att informanterna refererar till normer för manlighet på makronivå, där det målas upp en tämligen stereotyp bild av den ”dominanta” maskuliniteten. Detta torde kunna förstås som en allmängiltig förebild för hur en man bör vara, vilket skulle kunna medföra att informanterna har svårt att se sig själva som manliga i den kontexten. Normen i deras umgänge och deras direkta närhet ser möjligen annorlunda ut, där är den kanske inte lika strikt?

5.2 Attityder kring våld

Ett övergripande mönster i diskussionerna beträffande våld var att det gjordes starka associationer mellan våld och slagsmål mellan män. Om man ser till statistiken för misshandelsbrott mellan obekanta där unga män är överrepresenterade är den här associationen befogad. Informanterna förknippade även våldssituationer till alkohol och uteliv, vilket likaså överrensstämmer med vad statistiken visar. Enligt Brottsförebygganderådets rapport från 2009 är hälften av misshandelsbrotten mellan obekanta nöjesrelaterade och sker under helgkvällar. De inblandade är ofta påverkade av alkohol (Brå Rapport 2009:1 s.19-22).

Informanterna förknippade våld i bred utsträckning till fysiska handlingar, men hade emellertid svårt för att helt definiera vilka handlingar som var allvarliga och kunde betraktas som faktiskt våld. Exempelvis förelåg det en viss ambivalens om huruvida våld i sportsammanhang verkligen är våld. När det diskuterades

huruvida det finns något våld mellan män som är okej eller inte är särskilt allvarligt, visade det sig att det i så fall kunde vara då båda parterna var med på det, som exempelvis vid tävlingar och i sportssammanhang. Där menade informanterna att det å ena sidan finns en ”naturlig grund” för våld att uppstå, men att det å andra sidan i sådana situationer överhuvudtaget kanske inte är att betrakta som våld. Om det förekommer våld inom exempelvis fotboll, menade Axel att det ändå kunde föreligga ett allvar eftersom ”där går ju inte de olika parterna med på att slåss” medan Johan menade att ”det känns ändå inte lika allvarligt om två pers börjar slåss på en fotbollsmatch som två pers börjar slåss utanför en klubb”. Detta återspeglades i diskussionen om vinjetten som handlade om Arvids och Calles slagsmål på en fotbollsplan. Där betraktade informanterna inte händelsen som så allvarlig och att det är sådant som kan hända på fotbollsplanen. Det är inte helt okomplicerat att få en förståelse för när informanterna anser att ett normalt manligt beteende övergår till att bli avvikande i fråga om våld. Det finns däremot tendenser som tyder på att gränsen går där ”skojet” eller ”gruffet” utvecklas till grövre fysiska handlingar, likt knuffar, slag eller sparkar, eftersom situationen då blir mer allvarlig. Ett annat kännetecken för när gränsen för vad som är normalt eller accepterat passeras, kunde vara när den ena parten uttrycker att den inte längre vill, vilket även uttrycktes i åsikterna kring vinjetten om Erik och Joel som bråkade i en skolkorridor. Det ligger således i den utsattes upplevelse av händelsen att avgöra var linjen till allvaret dras, vilket överrensstämmer med Isdals (2001:35-36) resonemang kring hur och vem som bör definiera en våldshandling. Han menar att det kan vara problematiskt att definiera huruvida en handling definieras som våld eller inte, och han menar också att den utsattes upplevelse av en handling förmodligen är en säkrare anvisning än utövarens.

Överlag fanns det en stark antydning om att informanterna ställde sig kritiska till våld i alla sammanhang. Det framkom dock åsikter om att våld i specifika situationer kunde vara det bästa sättet att lösa saker på och att de ibland kunde vara accepterat att ta till våld, såsom i situationer där det inte finns någon annan utväg. Enligt Isdal (2001:23) utlöses våld inte sällan av känslor likt ångest och vanmakt, vilket resulterar i att våldet blir ett hjälpmedel för att tackla rädsla och maktlöshet. Våldet kan då skapa en känsla av kontroll och styrka. Det går således att förstå de sammanhang där informanterna talar om våld som accepterat, att det torde röra sig om situationer som frambringat rädsla och skapats av känslor likt hjälplöshet. I diskussionen kring vinjetten om Erik och Joel menade informanterna att Joels handlande var avvikande och att Erik gjorde rätt som försvarade sig. Trots att informanterna ansåg att situationen urartat, fanns det en viss förståelse för händelseförloppet och att Joel kanske ändock inte var så speciellt konstig, då situationen präglades av ”mycket känslor”. Man skulle kunna tolka det som att båda parternas handlande ansågs vara en följd av känslor likt vanmakt. Isdal (2001:272) menar emellertid att det existerar krav på mansrollen där bland annat ilska är den känsla som är att betrakta som manlig i vår kultur. Vanmakten som ilskan ger upphov till bemästras sedan med våld.

För att kunna definiera huruvida en handling är våld eller ej, måste den enligt Isdal (2001:34) sättas in i sitt sammanhang. Detta kan vara en förklaring till varför

informanterna hade svårt att rent teoretiskt definiera vad som är våld, eftersom det finns flera olika avgörande komponenter som spelar in i diverse våldssituationer. Precis som informanterna diskuterar, spelar enligt Isdal (2001:34), sammanhanget och de inblandades upplevelser av våldet in i definitionen av våld. Samtliga deltagare i de tre fokusgrupperna var spontant överrens om att man aldrig ska behöva tolerera en viss mängd våld som man. Däremot visade det sig att dessa åsikter var relativt spontana och inte lika tydliga när det diskuterades mer ingående. Det framkom åsikter om att män inte direkt ska tåla mer våld, men att killar trots allt är mer hårdhänta mot varandra, samt att män i jämförelse med kvinnor är mer fysiskt ”stryktåliga” och att de har en annan inställning. Hydén (2002:110) menar att handla på ett sätt som överrensstämmer med normen är att handla normalt. Vad som är att betrakta som normalt kan dock ibland ligga mellan breda marginaler, vilket gör att normerna markerar gränser för vad som är ett tolerabelt beteende. En tolkning är att det existerar flera normer inom ramen för vad som är att betrakta som normalt beteende män emellan. Samtidigt som informanterna menade att män inte ska behöva tolerera en viss mängd våld, fanns det tendenser i diskussionen som tydde på att en man kanske ändå *förväntas* tåla en viss mängd våld. Detta resonemang skulle kunna förstås med hjälp av Isdals (2001:24) förklaring till att våld gärna kopplas samman med positiva egenskaper likt mod, tuffhet, styrka, oräddhet, handlingskraft och maskulinitet. Våld blir enligt denna förståelse något att ta till eftersom det kan finnas en bakomliggande önskan om att tillskriva sig dessa eftertraktade egenskaper. På samma sätt torde det kunna finnas en romantisering i att som man förväntas tåla en viss mängd våld, då detta eventuella skulle återspegla önskan om att framstå som stark och att inte vara mesig. Detta exemplifieras i diskussionen kring vinjetten om Erik och Joel där informanterna menade att Erik borde gått därifrån om han hade haft tillfälle. Samtidigt uttrycktes att ett sådant agerande skulle inneburi att Erik framstått som ”sjukt svag”, vilket i framtiden skulle komma att förvärra situationen för honom. Även om det kan föreligga vissa förväntningar på att män ska tåla en viss mängd våld, finns förståelse för vänners integritet i samspelet med varandra, vilket illustreras i tankegången mellan Anton och Dennis:

Anton: nä men om du skulle lappa till mig lite på armen varpå jag skulle bli förbannad eller tjurig då skulle du ju tycka att jag var en idiot som inte tog det
Dennis: aa det skulle jag faktiskt – men jag hade ju respekterat det också samtidigt

Dennis uttalande skulle kunna tolkas som att han styrs av en slags strukturell mansnorm på makronivå som säger att en man bör tåla en viss mängd våld och skulle därför tycka att Anton ”var en idiot” när han inte ”tog det”. Samtidigt som Dennis skulle uppfatta Antons beteende som normbrytande och något avvikande skulle han ändå ”respektera det”. Det skulle således kunna finnas en dimension i situationer som dessa, där det existerar hänsyn och förståelse för varandras känslor. Mansnormen som existerar på mikronivå, i informanternas direkta närhet skulle kunna tolkas som mer tvetydig, i jämförelse med mansnormen på makronivån.

Ett mönster vi fann genom fokusgruppsdiskussionerna var att informanterna kopplade samman bruket av våld till en fråga om ålder eller mognad. Det

framkom att informanterna inte la samma tyngd i allvaret av våld som sker mellan exempelvis 15-åringar, för att ”i den åldern är det ju mycket image”. De resonerade kring sin egen tonårstid och menade att det då var ”sjukt viktigt att man stod upp för sig själv”, medan de idag har ett annat synsätt på våld. Det gjordes beskrivningar som antydde på att informanterna idag kunde betrakta sig själva som mer självsäkra. De skulle exempelvis på ett bekvämt sätt kunna prata sig ur kniviga situationer alternativt gå ifrån dem, snarare än att stanna kvar och ”behålla sin heder” genom våldsbruk. Detta kan förstås utifrån Messerschmidts (1999:213, 217) resonemang, där han menar att det i mellan- och högstadieåldern skapas en slags kroppslig maskulin hierarki. Om positionen i hierarkin hotas kan fysiskt våld tas till som direkta kroppsliga yttringar för att försvara sin manliga identitet. Connell (2008:122) menar att våld kan förstås som en del av ett system som bygger på dominans, men att det parallellt är ett mått på dess otillräcklighet, eftersom en legitim hierarki skulle ha mindre behov av utövande av förtryck. En tolkning av det informanterna antytt skulle därför kunna vara att det våld som utövas under tonåren är ett symptom av osäkerhet, vilket sedan växer bort med stigande ålder och ökad mognad och empati för andra. Isdal (2001:21) menar att en viktig spärr mot våld är förmågan att kunna styra sin egen aggression, vilket man lär sig genom erfarenheter. Det visade sig även i att informanterna överlag hade större förståelse för det våld som utvecklats i fallen med Calle och Arvid samt Joel och Erik i jämförelse med det våld som förekom i fallet med Ali och Mehmet, eftersom informanterna menade de är äldre och borde veta var gränsen går. Det fanns således tendenser som tydde på att toleransen och förståelsen för våld minskar med stigande ålder, då man blir trygg i sig själv och därmed inte har behovet av att hävda sig gentemot sina jämlingar med hjälp av våld. I diskussion kring vinjetten med Ali och Mehmet som bråkade vid en taxi, kom det fram att informanterna ansåg det vara ”skitonödigt våld överhuvudtaget”. Informanterna menade att hela upprinnelsen till situationen var obefogad och att det berodde på att de båda förmodligen var ute efter bråk. De diskuterade vilket beteende i vinjetterna som var att betrakta som manligt, om det var att ”stå upp för sig själv och slåss” eller ”att gå därifrån”. Till viss del var meningarna delade mellan de olika fokusgrupperna, men överlag ansåg informanterna att det manliga i en sådan typ av situation var att gå därifrån. Däremot menade de att det kanske såg annorlunda ut när man var 15 år, att normen då antagligen var att stå upp för sig själv genom att slåss. Detta kan visa på tendenser om att normen för manlighet ser annorlunda ut i olika ålderskategorier, då det som kan ses som det rätta och manliga att göra i tonåren, inte är det samma i vuxen ålder. Informanterna ansåg överlag att Calle, Arvid, Joel och Erik vara mer eller mindre vanliga tonårskillar, medan Ali och Mehmet båda två ansågs vara avvikande. Exempelvis menade Adam att ”en normal person sätter väl inte igång ett bråk på det där sättet”.

5.3 Offerskap och manlighet

Vi fann ett mönster i diskussionerna kring den utsatte i vinjetterna som tydde på att man ansåg det vara väldigt viktigt att stå upp för sig och sin personliga integritet. Även om åsikterna gick isär angående på vilket sätt som detta skulle ske, genom att slåss eller att gå därifrån, var huvudsaken i informanternas resonemang att den utsatte inte skulle låta sig tryckas ner eller visa sig som svag. Enligt Christie är svaghet centralt i bilden av det idealiska offret. I enlighet med vad Burcar menar i sin avhandling, ansåg informanterna i vår studie att mesighet, mjäkighet och klen personlighet var attribut som stod i rak kontrast till vad som är att betrakta som manligt. Enligt Burcar (2005:164) står associationer till offerskap i kontrast till vad som överlag betraktas som manligt. Manligheten inkluderar inte svaghet eller passivitet utan snarare styrka och kompetens vilka blir till instrument att använda mot ett potentiellt offerskap. En tolkning torde därför vara att informanterna hade svårt att förena manlighet med något slags offerskap. I situationer där man blir utsatt för brott menar Burcar (2005:164) att den unge mannen avskriver sig offeridentiteten genom att framställa utsattheten som tillfällig. Genom att frånta makten från gärningsmannen återtar man således den tillfälligt förlorade kontrollen. Det framkom i diskussionerna kring vinjetterna att informanterna kände viss sympati för de som utsattes för våld i fallen med tonåringarna, eftersom de kunde identifiera en kränkning i incidenterna. Det visade sig vidare att informanterna ansåg att denna kränkning legitimerade en viss mängd motvåld. Man skulle tolka detta som att ger en man igen, kringgår han att betraktas som ett offer. Vidare är det först när en man inte längre kan stå upp för sig själv som han blir ett offer. Så länge han försvarar sig ses han inte som ett offer. Försvara sig kan han göra på många olika sätt, exempelvis genom motvåld, utstråla pondus genom att gå ifrån situationen eller att förminska våldsbrukaren eller allvaret i händelsen.

Diskussionerna som förts i fokusgrupperna har varit inriktad på sådant våld som sker mellan jämlikar, då det var denna association som informanterna gjorde. Den stereotypa föreställningen av gärningsman och brottsoffer, består av två personer som är antagonister eller varandras motsatser. För att ett offer ska få legitim status krävs det inte bara att det är svagt och försvarslöst utan det är minst lika viktigt att gärningsmannen är stark och ond (Christie 2001:55). Christie menar således att det blir svårt för en ung man som blir utsatt för våld av en annan ung man, att uppnå offerstatus eftersom ingen av parterna är idealiska. En intressant aspekt i Christies resonemang är att det i realiteten oftast är unga, berusade män som blir utsatta för våld, men samtidigt är de som har svårast att få legitim status som offer, vilket torde kunna förstås som förklaring till bakgrunden för informanternas förståelse och syn på offerskapet.

Informanterna resonerade kring tanken på risken att utsättas för våld. De talade om det i termer av begränsningar men ville varken se det som eller benämna det som begränsningar. Det fanns antydningar som tydde på att vissa beteenden, exempelvis hur man betar på krogen, kunde ge upphov till våld. Det kunde även finnas ett slags undermedvetet risktänk så som att man ”gör sig lite mer osynlig kanske om man går själv” men det var inget informanterna ville låta begränsa deras liv genom att göra några ansträngningar. Casper menade exempelvis att ”skulle jag verkligen vilja gå dit- då går jag dit oavsett om det är våld eller inte”.

En tolkning skulle kunna vara att tanken på att bli ett offer inte är något informanterna ville förlika sig med då det inte hör ihop med bilden av manlighet. De menade att man vet hur man ska bete sig för att inte hamna i vissa typer av situationer vilket gör att de varken känner sig rädda eller svaga, utan i stället handlingskraftiga som vidare kan tänkas stärka deras egen känsla av manlighet.

Huruvida unga män kan identifiera sig med rollen som offer, är en mycket komplex fråga som det inte går att finna ett entydigt svar på. Det fanns dock hänvisningar till de många olika möjligheterna som finns att försvara sig eller att stå upp för sig själv, vilket gör att den unge mannen inte behöver se sig själv som offer. En slutsats av detta är att en man varken kan eller vill vara ett offer eftersom det är oförenligt med manlighet.

6 Konklusion

Av det empiriska materialet i vår studie har vi kunnat utläsa ett visst mönster för hur informanterna uppfattar att en man bör vara och bete sig. Det är dock inte helt oproblematiskt att tolka huruvida detta rör normer på mikro- respektive makronivå kring manlighet eller om det är uttryck för informanternas egna individuella åsikter. Informanterna har en tämligen klar bild av vad som är att betrakta som manligt, men svårt att formulera och definiera detta samt oklart om de själva verkligen instämmer i att dessa normer är bra och något de önskar efterleva. Bilden av manlighet som målas upp är dels positiv men samtidigt också negativ, och vi konstaterar att det råder en ambivalens hos informanterna kring de egenskaper som tillskrivs manlighet. Informanternas bild av manlighet är inte entydigt svart eller vit utan mera komplex med olika lager och dimensioner.

När man sätter informanternas attityder kring manlighet i kontexten med våld och att utsättas för våld finns det tendenser som tyder på att detta är komponenter som hör samman. Informanterna associerade våld i stor utsträckning till något som sker mellan män. Ingenting tydde dock på att de ansåg att män ska behöva tåla en viss mängd våld. Informanterna uppfattar emellertid att det i mansnormen föreligger förväntningar på män att till viss del tolerera våld, vilket kan knytas till informanternas föreställningar kring mannen som stark. Däremot är den delen av mansnormen något de finner negativt och inte vill ta del av. Det fanns starka antydningar om att attityderna till våld förändras i takt med ökat mognad. En tolkning skulle därför kunna vara att acceptansen för våld minskar ju mer mogen och säker i sig själv en ung man känner sig. Hur informanternas syn på manlighet och våld påverkar deras bild av den unga mannen som brottsoffer är svårt att konkret avgöra. Informanterna i vår studie menar att de inte låter sig påverkas av tanken på att utsättas för våld, samtidigt som de gör mer eller mindre medvetna eller omedvetna val kring situationer som exempelvis färdväg för att undvika våld, utan att för den delen känna sig begränsade. Man kan tolka det som att de talade om risken att utsättas för våld i termer av begränsningar utan att själva benämna eller se det som begränsningar. Detta kan återkopplas till informanternas föreställningar om manlighet. I deras bild av mansnormen finns anvisningar om att ta plats och ha utrymme att handla fritt utan att låta sig begränsas. En tolkning blir således att informanterna i allmänhet känner sig trygga och till stor utsträckning därför kan göra vad önskar, utan att bli begränsade i sina vardagliga liv. Vi förstår det som att problematiken med svårigheten att som ung man identifiera sig som offer, bottnar i de föreställningar om manlighet som informanterna beskrivit. Med ökad mognad och trygghet i sig själv kommer även minskade krav på att vara manlig enligt omgivningens eller de strukturella föreställningarna kring vad manlighet är. Vad som betraktas som manligt i en våldssituation i högre ålder torde kunna förstås som att det är behärska sig själv

genom att gå ifrån situationen utan att bruka motvåld, medan det exempelvis i tonåren är ytterst viktigt att stå på sig själv för att inte förlora sin image och respekt från andra unga män i sin omgivning. När manlighet och offerskap är begrepp som står i rak kontrast till varandra innebär det svårigheter att identifiera sig med offerrollen eller offeregenskaperna. Detta kan förhoppningsvis förändras i takt med förändrade krav på stereotyp manlighet.

6.1 Förslag på framtida forskning

För att kunna arbeta brottspreventivt tror vi att det är viktigt att problematisera våld, eftersom det är en central del av kriminalitet. Vi anser därför att det i framtiden vore intressant att utvidga forskningen kring de normer och mekanismer som är knutna till våld och manlighet. Om våld, vilket vår studie likt den tidigare forskningen antyder, hör ihop med manlighet, tror vi att det är just genom att studera manlighet man skulle kunna skapa vidare förståelse för det fysiska våldet. Vidare vore det intressant med studier av liknande slag med unga kvinnor samt äldre män och belysa deras attityder till våld och mansnormer samt en jämförande studie mellan könen och åldersgrupperna. Finns det skillnader i attityderna kring våld och mansnormer mellan könen och åldersgrupperna och vad skulle det kunna bero på?

7 Referenser

Litteratur

- Baier, Matthias & Svensson, Måns (2009). *Om normer*. Malmö: Liber.
- Brehm, Sharon S., Kassin, Saul M., & Fein, Steven (1999). *Social psychology*. Boston: Houghton Mifflin.
- Bryman, Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Burcar, Veronica (2005). *Gestaltningar av offererfarenheter: samtal med unga män som utsätts för brott*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Christie, Nils (2001). Det idealiska offret. I: Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red:er), *Det motspänstiga offret* (s. 46-60). Lund: Studentlitteratur.
- Connell, R. W. (2008). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Eksten, Anna. Brå Rapport 2009:1, *Misshandel mellan obekanta – kan fler brott klaras upp?* Del 2. Stockholm.
- Hydén, Håkan (2002). *Normvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Irlander, Åsa & Hvitfeldt, Thomas. Brå Rapport 2012:2, *NTU 2011 Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm.
- Isdal, Per (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Lilly, J. Robert, Cullen, Francis T & Ball, Richard A (2007). *Criminological Theory. 4th Edition. Context and Consequences*. Sage Publications, Inc.
- Magnusson, Eva (2002). *Psykologi och kön. Från könsskillnader till genusperspektiv*. Natur och Kultur.
- Messerschmidt, James W. (1993). *Masculinities and Crime*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publisher, INC.
- Messerschmidt, James W. (1999). Making bodies matter: adolescent masculinities, the body varieties of violence. *Theoretical Criminology*, Vol. 3(2), s.197-220. London, Thousand Oaks and New Delhi: SAGE Publications.
- Wenneberg, Sören Barlebo (2001). *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber AB.
- Wibeck, Victoria (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Rättsfall

- HovR B 1082-09
NJA 1993 s. 553
NJA 1999 s. 460

Övriga källor

Brottsförebygganderådets hemsida (åtkomstdatum 2012-03-12),
<http://bra.se/bra/brott--statistik/vald-och-misshandel.html>

Brottsförebygganderådets hemsida (åtkomstdatum 2012-04-18),
<http://www.bra.se/bra/om-bra.html>

Brottsförebygganderådets hemsida (åtkomstdatum 2012-04-27),
<http://www.bra.se/bra/brott--statistik/vald-och-misshandel.html>

Etikfrågor vid Lunds universitet. En vägledning (åtkomstdatum 2012-04-22),
http://www5.lu.se/upload/regelverket/forskning/etiska_riktlinjer_050422.pdf